

HENLEGGELSE AV STRAFFESAKER

1. Generelt om rammene for henleggelse av straffesaker	3
1.1. Strafforfølgningsplikten.....	3
1.2. Anvendelsesområdet for henleggelsesbeslutninger	3
1.3. Betydningen av korrekt registrering og koding av straffesaker.....	4
1.4. Forholdet mellom henleggelse og enkelte andre avgjørelser	5
1.5. Formalisering og begrunnelse av henleggelsesbeslutninger.....	6
1.6. Tidspunktet for avgjørelse. Kravet til forsvarlig avgjørelsesgrunnlag mv.	8
1.7. Personell kompetanse	9
2. Henleggelsesgrunnlagene.....	9
2.1. Valg av henleggelsesgrunnlag og -kode når flere er anvendelige	9
2.2. Henleggelse fordi det ikke er rimelig grunn til etterforskning	10
2.2.1. Oversikt	10
2.2.2. Generelt om § 224 som grunnlag for henleggelse	10
2.2.3. Henleggelse uten etterforskning på grunn av ukjent gjerningsperson.....	12
2.2.4. Forholdet til § 62 a annet og tredje ledd.....	12
2.3. Henleggelse fordi straffansvar ikke kan gjøres gjeldende av rettslige eller bevismessige grunner.....	13
2.3.1. Oversikt	13
2.3.2. Generelt om § 62 a annet ledd som grunnlag for henleggelse.....	14
2.3.3. Henleggelse av bevismessige grunner.....	14
2.3.4. Henleggelse fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse.....	15
2.3.5. Henleggelse på grunn av foreldelse	15
2.3.6. Henleggelse fordi mistenkte var under 15 år på handlingstidspunktet.....	15
2.3.7. Henleggelse på grunn av utilregnelighet, jf. straffeloven § 20 annet ledd	15
2.3.8. Henleggelse fordi antatt gjerningsperson er død.....	16
2.3.9. Henleggelse på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling	16
2.3.10. Henleggelse på grunn av retorsjon eller provokasjon	16
2.3.11. Henleggelse fordi foretaksstraff ikke er hensiktsmessig.....	16

2.3.12. Henleggelse når straffansvar ikke kan gjøres gjeldende av «andre rettslige grunner»	17
2.4. Henleggelse fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse mv.	18
2.4.1. Oversikt	18
2.4.2. Generelt om § 62 a tredje ledd som grunnlag for henleggelse	18
2.4.3. Henleggelse fordi forfølgning vil medføre uforholdsmessig ressursbruk. Særlig om kapasitetshenleggelser.....	21
2.4.4. Henleggelse for å hindre spredning av sensitive opplysninger.....	22
2.4.5. Henleggelse med sikte på administrativ sanksjon.....	23
3. Rettsvirkninger av henleggelse	23
3.1. Oversikt.....	23
3.2. Underretningsplikten	23
3.3. Klage og omgjøring	25
3.3.1. Rettslig utgangspunkt	25
3.3.2. Klagerett.....	26
3.3.3. Klagefrist.....	27
3.3.4. Omgjøringsfrist i saker der noen har vært siktet	27
3.3.5. Behandlingen ved den instans som traff det påklagede vedtaket	28
3.3.6. Klageinstansens behandling av klagen	29
3.3.7. Tredjeinstansklager	30
3.4. Gjenopptakelse av forfølgningen mv.....	31
3.4.1. Videre etterforsking av henlagt sak.....	31
3.4.2. Gjenopptakelse av forfølgning etter straffeprosessloven § 74 første ledd	31
3.5. Andre rettsvirkninger	32
4. Offentliggjøring av henleggelsesbeslutninger.....	32
5. Ikrafttredelse mv.	33
5.1. Endringer i tidligere rundskriv fra riksadvokaten.....	33
5.2. Ikrafttredelse	33
Vedlegg I.....	34
Vedlegg II.....	36

1. GENERELT OM RAMMENE FOR HENLEGGELSE AV STRAFFESAKER

1.1. Strafforfølgningsplikten

Lovens utgangspunkt er at straffbare forhold skal forfølges, jf. straffeprosessloven § 62 a første ledd, som lyder:

«Den offentlige påtalemyndighet skal forfølge straffbare handlinger når ikke annet er bestemt ved lov.»

Uttrykket «forfølge» omfatter både etterforskning og påtale av straffbare forhold.¹ Lovens hovedregel er altså at påtalemyndigheten og politiet har plikt både til å etterforske og påtale straffbare handlinger.

Unntak fra strafforfølgningsplikten kan følge av loven, jf. «når ikke annet er bestemt ved lov». Både begrensingene i etterforskningsplikten etter straffeprosessloven § 224 og henleggelsesgrunnlagene i § 62 a annet og tredje ledd, er eksempler på slike unntak. I tillegg har både straffeloven og enkelte andre lover bestemmelser som uttrykkelig eller forutsetningsvis innebærer begrensninger i strafforfølgningsplikten. Unntakene fra strafforfølgningsplikten har også funksjon som henleggelsesgrunnlag og omtales nærmere i punkt 2.

Unntakene fra strafforfølgningsplikten kan imidlertid ikke forstås løsrevet fra lovens utgangspunkt. Dette gjelder særlig de mer skjønnsmessige begrensingene. Vurderingen av om det er «rimelig grunn» til etterforskning, jf. straffeprosessloven § 224, og av om forfølging er «i det offentliges interesse», jf. straffeprosessloven § 62 a tredje ledd, må således forstås i lys av at loven bygger på et klart utgangspunkt om at forfølging skal finne sted.

Plikt til effektiv etterforskning og strafforfølgning av visse typer lovbrudd kan dessuten følge av Norges forpliktelser etter Den europeiske menneskerettskonvensjon, jf. særlig artiklene 2, 3 og 8, som pålegger staten å sikre borgerne vern mot blant annet drap, tortur og andre grove kroppskrenkelser samt mot grove seksuelle krenkelser og alvorlig truende og sjikanøs adferd. Om denne sikringsplikten, se riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.1.2, med videre henvisninger.

1.2. Anvendelsesområdet for henleggelsesbeslutninger

Henleggelsesreglene kommer til anvendelse i alle saker som behandles etter straffeprosessloven, dvs. i «saker om straff».² Dette inkluderer innledende undersøkelser av om det er grunnlag for å iverksette etterforskning og saker om etterforskning uten konkret mistanke om straffbart forhold.³ Betydningen av om en sak registreres som straffesak eller undersøkelsessak, omtales i punkt 1.3.

¹ Prop. 146 L (2020–2021), punkt 14.1.4.

² Straffeprosessloven § 1.

³ Se blant annet straffeprosessloven § 224 annet og tredje ledd, § 224 fjerde ledd, jf. påtaleinstruksen § 7-4 femte og sjette ledd og straffeprosessloven § 67 åttende ledd, jf. påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Som henleggelse anses både *beslutning om ikke å iverksette etterforsking* og *beslutning om å innstille en påbegynt etterforsking* uten at det treffes positivt påtalevedtak.⁴

Anvendelsesområdet for henleggelsesbeslutninger er således nært knyttet til det straffeprosessuelle etterforskningsbegrepet, som er nærmere omhandlet i riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3).

Gjenstanden for henleggelse er «saken», det vil si *det straffbare forhold*.⁵ I rettslig forstand utgjør hvert enkelt forhold selvstendige saker, som hver for seg er gjenstand for behandling og påtaleavgjørelse. Hvorvidt en har å gjøre med ett eller flere straffbare forhold, og dermed én eller flere saker, må – i alle fall som et utgangspunkt – avgjøres etter de samme kriterier som spørsmålet om hva som utgjør samme «krav» etter straffeprosessloven § 51 første ledd om negativ materiell rettskraft.⁶ Avgjørende er dermed hvorvidt det er tale om samme faktiske handling.⁷ I praksis benyttes henleggelsesformen også ved beslutning om ikke å anvende nærmere bestemte straffebestemmelser i idealkonkurrens på ett og samme faktiske forhold.⁸ Denne praksis videreføres. Om betydningen av klarhet om rekkevidden av henleggelsesbeslutninger, vises det til punkt 1.5.

En straffesak kan henlegges på *person- eller saksnivå*.⁹ Avgjørelse på personnivå forutsetter at anmeldelsen eller etterforskingen er eller har vært rettet mot én eller flere enkeltpersoner. Dersom undersøkelsene ikke har vært rettet mot noen enkeltperson, treffes avgjørelsen på saksnivå. En henleggelse på personnivå, dvs. overfor én bestemt person, er ikke til hinder for etterforsking mot andre personer eller videre etterforsking på saksnivå.¹⁰

1.3. Betydningen av korrekt registrering og koding av straffesaker

Det må påses at saken kodes korrekt når den registreres og at sakskodingen endres dersom etterforskingen gir grunnlag for det, jf. påtaleinstruksen § 7-1, jf. § 2-1.¹¹ Korrekt registrering er avgjørende for at det skal fremgå klart hvilket eller hvilke forhold henleggelsen gjelder, hvilke straffebestemmelser som er vurdert og – som det fremgår nedenfor – for at saken skal kunne avgjøres med riktig henleggelsesgrunnlag.

⁴ Ot.prp. nr. 53 (1995–96), punkt 4.4.4.

⁵ Straffeprosessloven § 62 a annet og tredje ledd og § 73 første ledd benytter uttrykket «saken», mens uttrykket «forfølgningen» forekommer i §§ 74 og 75. Det ligger ingen meningsforskjell i dette.

⁶ Torgersen, Kritisk Juss 2012, side 204–222, punkt 4.3.1.

⁷ Rt-2011-172 avsnitt 18. Se nærmere Frøberg m.fl., Karnov lovkommentar, Straffeprosessloven, note 2 til § 51, ajourført 12. april 2024, jf. også note 3 til § 254, ajourført 1. desember 2023.

⁸ Se Torgersen, Kritisk Juss 2012, side 204–222, punkt 4.3.1, der det pekes på at virkningen av slik beslutning ikke er fullt ut avklart.

⁹ Om sondringen, se riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3), punkt III, 2.

¹⁰ Riksadvokatens brev 26. juni 2024 (RA-2024-1515), punkt 3.2.

¹¹ Jf. også riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.1.3.

Det klare utgangspunktet er at *hvert enkelt lovbrudd skal registreres for seg*, med individuelt anmeldelsesnummer.¹² Dersom det foreligger anmeldelse, skal i alminnelighet pretensjonen i anmeldelsen legges til grunn.

Saker etter straffeprosessloven skal som et klart utgangspunkt registreres som *etterforskingssak* i BL. Ordinær etterforskingssak skal alltid opprettes dersom det foreligger anmeldelse eller politiet av eget tiltak iverksetter ordinær etterforsking etter § 224 første ledd.

Registrering som *undersøkelsessak* benyttes i alminnelighet kun der politiet av eget tiltak (dvs. uten at det foreligger anmeldelse) iverksetter undersøkelser på saksnivå for å avklare om det er rimelig grunn til etterforsking etter § 224 første ledd og ved etterforsking etter § 224 fjerde ledd, dvs. undersøkelser av årsaken ved brann og andre ulykker eller der barn under 18 år dør plutselig og uventet, uten at det foreligger konkret mistanke om straffbart forhold. En undersøkelsessak skal kodes om til etterforskingssak såfremt innhentede opplysninger gir grunnlag for å iverksette ordinær etterforsking.¹³

Fra og med ikrafttreddelsen av dette rundskrivet kan begrunnelsen «*henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforsking*», kode 022 (saksnivå), benyttes også i undersøkelsessaker. I tillegg kan – som i dag – begrunnelsen «*henlagt fordi forholdet ikke er straffbart*», kode 010 (saksnivå), benyttes. Om den nærmere bruken av kodene, vises det til punktene 2.2.2 og 2.3.4 nedenfor. Avgjørelseskode 016 – «*avgjort utenfor straffesak*» – skal ikke benyttes i saker som behandles etter straffeprosessloven.

1.4. Forholdet mellom henleggelse og enkelte andre avgjørelser

Tilskjæring av forfølgningen kan skje på ulike måter, herunder gjennom påtaleunntatelse eller henleggelse. Om tilskjæring ved bruk av prosessøkonomisk påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70, vises det til riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.2.2. Dersom tilskjæring skjer ved at enkelte forhold *henlegges*, gjelder de vanlige reglene og føringene som omtales i dette rundskrivet, herunder kravene til formalisering og begrunnelse, jf. punkt 1.5. Tilskjæring gjennom henleggelse omtales nærmere i punktene 2.2.2 og 2.4.2.

Nedsubsummering innenfor samme straffbare forhold, det vil si bruk av en mildere straffebestemmelse på forholdet, innebærer ikke henleggelse.¹⁴ Det skal således for eksempel ikke treffes beslutning om henleggelse dersom et forhold som har vært registrert og etterforsket som mulig drapsforsøk, resulterer i tiltale for grov kroppsskade. Likeledes skal forholdet ikke henlegges hvis det ikke er bevismessig grunnlag for tiltale etter straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner, men foreligger tilstrekkelig bevis for enkeltstående

¹² Nasjonal BL-instruks (versjon 3.0), punkt 3.8. Hvorvidt en står overfor ett eller flere lovbrudd, bestemmes av den strafferettslige konkurranselæren, se bl.a. Andenæs, Alminnelig strafferett (6. utg.), side 369 flg. Spørsmålet om det foreligger flere lovbrudd i konkurrans må ikke sammenblandes med spørsmålet om hva som utgjør ett og samme forhold i prosessuell forstand, jf. punkt 1.2.

¹³ Jf. blant annet riksadvokatens rundskriv nr. 2/2024 (RA-2024-2) om behandling av brannsaker, punkt 2.

¹⁴ Torgersen, Kritisk Juss 2012, side 204–222, punkt 4.3.3.

straffbare krenkelser.¹⁵ Forutsetningen er at avgjørelsen gjelder samme forhold i prosessuell forstand, jf. punkt 1.2. Om adgangen til å klage over beslutning om nedsubsumering, se punkt 3.3.2.

At en sak *stilles i bero*, jf. straffeprosessloven §§ 250 eller 251, innebærer klart nok ikke henleggelse. Heller ikke *passivitet* i form av lang saksbehandlingstid eller liggetid vil i seg selv medføre at et straffbart forhold kan anses henlagt.¹⁶ Som et utgangspunkt innebærer det heller ikke henleggelse at det treffes *positivt påtalevedtak bare for enkelte av forholdene i et sakskompleks*. Det kan ikke derav uten videre sluttas at øvrige forhold er henlagt. Et avgrenset positivt påtalevedtak kan riktignok etter omstendighetene måtte *tolkes* som uttrykk for at øvrige forhold i sakskomplekset er henlagt, men dette forutsetter relativt klare holdepunkter for at påtalemyndigheten faktisk har tilsiktet å innstille forfølgningen av de øvrige forholdene.¹⁷

Overføring eller oversendelse av sak til utlandet innebærer ikke nødvendigvis at forfølgningen i Norge innstilles.¹⁸ Utgangspunktet er at forfølgningsadgangen står åpen inntil det treffes en avgjørelse i utlandet som sperrer for videre forfølgning. Når en sak overføres eller oversendes til utlandet uten at saken henlegges i Norge, registreres saken som «*overført/oversendt utlandet*» (kode 179).¹⁹ Det kan imidlertid være aktuelt å beslutte henleggelse allerede når det anmodes om overføring eller saken oversendes, for eksempel fordi det er klart at det uansett ikke er hensiktsmessig å forfølge forholdet i Norge. Dette styres av de alminnelige henleggelsesreglene, jf. punkt 2.²⁰ Ved vurderingen må en ta i betraktning at henleggelse kan sperre for senere forfølgning i Norge, jf. punkt 3.4. Det må fremgå av henleggelsesbeslutningen at saken er overført eller oversendt til utlandet.

1.5. Formalisering og begrunnelse av henleggelsesbeslutninger

Beslutning om henleggelse skal være *skriftlig, dateres og underskrives* av rette vedkommende, jf. påtaleinstruksen § 17-3 første ledd første punktum.²¹ Bestemmelsen gjelder ved «innstilling av straffeforfølgning» og forutsetter således at etterforskning har vært iverksatt, men formaliseringskravet må gjelde tilsvarende for beslutning om ikke å iverksette etterforskning, når det er inngitt anmeldelse eller politiet av eget tiltak har opprettet etterforsknings- eller undersøkelsessak.²²

¹⁵ Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2023 (RA-2023-2) om vold i nære relasjoner, punkt 5.2.

¹⁶ Torgersen, Kritisk Juss 2012, side 204–222, punkt 6.

¹⁷ Op.cit., med videre henvisninger, blant annet til Rt-2000-1084.

¹⁸ Om sontringen mellom «overføring» og «oversendelse», se Grøstad, Internasjonal strafferettslig samarbeid (2020), kapittel 15.6. Overføring forutsetter folkerettslig avtale, mens oversendelse kan skje uten særskilt rettsgrunnlag.

¹⁹ Koden er ny og innebærer ikke henleggelse. Straffeprosessloven § 74 kommer dermed ikke til anvendelse, og påtalemyndigheten står i utgangspunktet fritt til å fortsette forfølgningen i Norge, såfremt det ikke treffes avgjørelse med sperrevirkning i utlandet.

²⁰ Se særlig punktene 2.2.2, 2.3.12 og 2.4.2.

²¹ Straffeprosessloven § 4 b åpner for elektronisk signatur.

²² Jf. påtaleinstruksen § 7-4 fjerde ledd annet punktum om underretning til anmelder, jf. også Ot.prp. nr. 53 (1995–96), punkt 4.4.4., der det er lagt til grunn at beslutning om ikke å iverksette etterforskning er gjenstand for klagerett. Om underretning der politiet har opprettet sak av eget tiltak, se punkt 3.2.

Det må sikres klarhet og notoritet – samt korrekt og presis informasjon utad – om *rekkevidden av henleggelsesbeslutninger*, herunder hvilket eller hvilke forhold avgjørelsen gjelder og om beslutningen treffes på person- eller saksnivå, jf. punkt 1.2. Uklarheter vil etter omstendighetene kunne medføre at en sak anses henlagt, selv om det ikke har vært tilsiktet fra påtalemyndighetens side.²³

Påtalemyndigheten har *ingen alminnelig begrunnelsesplikt* når den treffer påtalevedtak. Hensynene bak begrunnelsesplikten som gjelder for forvaltningsvedtak, gjør seg imidlertid langt på vei gjeldende også når en straffesak henlegges. Opplysninger om hvilket faktum som er lagt til grunn, hvilke straffebestemmelser forholdet er vurdert mot og de avveininger som legges til grunn for påtaleavgjørelsen, vil gi partene anledning til å kontrollere at relevante momenter er tatt i betraktning og at avgjørelsen bygger på en samvittighetsfull prøving av sakens faktiske og rettslige sider.²⁴

Det er imidlertid også hensyn som kan tale imot at henleggelsesvedtak begrunnes. Hensynene bak uskyldspresumsjonen tilsier at avgjørelsen ikke må gi grunnlag for å trekke en henleggelse i tvil, og det kan være en vanskelig balansegang å ivareta behovet for informasjon på den ene side og hensynet til uskyldspresumsjonen på den annen side.²⁵ En nærmere begrunnelse vil også ellers kunne føre til at siktede, fornærmede eller andre settes i et uheldig lys, og gitt det store antallet straffesaker, ville utførlige begrunnelser i alle saker dessuten medføre betydelig ressursbruk.²⁶

På denne bakgrunn videreføres gjeldende praksis, som innebærer at *begrunnelse av henleggelsesvedtak som hovedregel gis i form av en kortfattet henvisning til det henleggelsesgrunnlag avgjørelsen bygger på*, gjennom bruk av standardiserte henleggelseskoder. Begrunnelsen skal uttrykke det sentrale og reelle grunnlaget for henleggelsen. Det enkelte henleggelsesgrunnlag kan benyttes uten hensyn til om øvrige vilkår for straff anses oppfylt og innebærer dermed ingen konstatering av at mistenkte har begått en (ellers) straffbar handling. De ulike henleggelsesgrunnlagene og -kodene, og valget av grunnlag og kode når flere er anvendelige, omtales nærmere i punkt 2 nedenfor.

Hvorvidt det skal gis en *nærmere begrunnelse*, må bero på en konkret vurdering i den enkelte sak. Særlig i saker om alvorlig integritetskrenkelse og saker som har stor offentlig interesse, kan det være grunn til å begrunne avgjørelsen nærmere. Se for øvrig riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.9.2, der det – i relasjon til saker med stor offentlig interesse – blant annet uttales:

²³ Se for eksempel Borgarting lagmannsretts kjennelse 10. mars 2025 (LB-2024-198520).

²⁴ Se riksadvokatens rundskriv nr. 3/2006 (RA-2006-3), punkt VII, som oppheves delvis av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

²⁵ Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.9.2.

²⁶ Se også Ot.prp. nr. 53 (1995–96) punkt 4.4.9, der ulike hensyn for og imot begrunnelsesplikt er påpekt.

«Hvor langt det er ønskelig og forsvarlig å begrunne en avgjørelse vil bero på et skjønn hvor det er rom for individuelle vurderinger, men en skal ved vurderingen være særlig oppmerksom på uskyldspresumsjonen og kravet til saklig og nøktern informasjon. Det er adgang til å gi en objektiv beskrivelse av bevissituasjonen, for eksempel ved å peke på bevis som trekker i ulik retning, men det er sjelden på sin plass å gi en sammenfattende karakteristikk av hvor sikker man er på at avgjørelsen er korrekt.»

Om krav til begrunnelse i forbindelse med klage over henleggelsesvedtak, se punkt 3.3.6.

1.6. Tidspunktet for avgjørelse. Kravet til forsvarlig avgjørelsesgrunnlag mv.

Tidspunktet for avgjørelse av påtalespørsmålet, herunder spørsmål om henleggelse, er regulert i straffeprosessloven § 249, som fastsetter at slik avgjørelse skal treffes så snart saken er «tilstrekkelig opplyst», det vil si når det foreligger et *forsvarlig avgjørelsesgrunnlag*. Videre oppstilles et krav om påtaleavgjørelse *innen rimelig tid*, jf. det korresponderende kravet etter Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6.²⁷ Når mistenkte var under 18 år på handlingstiden, skal påtalespørsmålet i utgangspunktet avgjøres innen 6 uker etter at han eller hun er å anse som mistenkt i saken.

Henleggelse *før etterforsking er iverksatt* besluttet normalt på grunnlag av anmeldelsen, når slik foreligger. Uansett om det foreligger anmeldelse eller ikke, kan imidlertid en vurdering av om etterforsking skal iverksettes kreve adskillig overveielse, og det er også en viss adgang til å foreta innledende undersøkelser for å avklare om det er grunnlag for etterforsking.²⁸ I enkelte tilfeller vil slike undersøkelser også være nødvendig for å sikre et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag, se punkt 2.2.2. Om grensen mellom innledende undersøkelser og etterforsking, vises det til riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3), punkt II, 4. Dersom det ikke fremgår av anmeldelse eller på annen måte, må det vurderes om fornærmede, skadelidte og eventuelt særskilt kontrollmyndighet på det aktuelle området bør gis anledning til å uttale seg om hvorvidt forholdet bør påtales, før eventuell henleggelse.²⁹

Etter at etterforsking er iverksatt, vil vurderingen av om saken er tilstrekkelig opplyst være uløselig knyttet til spørsmålet om hvorvidt det er «rimelig grunn» til videre etterforsking, jf. riksadvokatens rundskriv 3/1999 (RA-1999-3), punkt IV, der det fremgår at vilkåret også «setter [...] ramme for hvor lenge etterforskningen kan vare ved» og at etterforskningen «ikke [kan] fortsette når det ikke lenger er «rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold»». Dersom vilkårene for å fortsette etterforskningen ikke er til stede, skal etterforskningen avsluttes og saken avgjøres basert på det etterforskningsmaterialet som foreligger. Dette innebærer ikke at etterforskningen må være aktiv til enhver tid; det er rom for saklig begrunnet opphold, så lenge påtaleavgjørelsen treffes innen rimelig tid etter at noen er å anse som mistenkt.³⁰ Dersom etterforskningen omfatter flere forhold, kan avgjørelse som regel

²⁷ Lov 18. juni 2021 nr. 122 (i kraft 1. juli 2022). Se nærmere Prop. 146 L (2020–2021), punkt 15.1.4.

²⁸ Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3), punkt II, 4.

²⁹ Se Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 2 til § 236, ajourført 1. desember 2023.

³⁰ Se punkt 1.4 om forholdet mellom henleggelse, berostillelse og passivitet.

utstå til samtlige forhold er avgjørelsesmodne, men også i slike tilfeller må avgjørelse treffes innen rimelig tid.³¹

At en sak er *avgjort ved positivt påtalevedtak* er som regel ikke til hinder for henleggelse, idet påtalevedtak som hovedregel kan omgjøres til gunst for mistenkte.³² Et *vedtatt forelegg* kan imidlertid bare omgjøres av overordnet påtalemyndighet.³³ Og for saker som bringes inn for retten, bortfaller i utgangspunktet adgangen til å frafalle forfølgningen når *dom er falt i første instans*.³⁴

1.7. Personell kompetanse

Reglene om *hvem som har kompetanse* til å beslutte henleggelse, herunder begrensninger i politiets og statsadvokatens henleggelseskompetanse, er nærmere omtalt i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2022 (RA-2022-2), punkt 6. I rundskrivet er det også gitt direktiver om foreleggelsesplikt, jf. punkt 7.

Politiets beslutninger om henleggelse på grunn av *manglende saksbehandlingskapasitet*, skal treffes av personell som gjennom føringer fra politidistriktets øverste ledelse er tildelt myndighet til å fatte slike beslutninger, jf. punkt 2.4.3.

2. HENLEGGELSESGRUNNLAGENE

2.1. Valg av henleggingsgrunnlag og -kode når flere er anvendelige

Loven gir anvisning på ulike rettslige grunnlag for at en sak skal eller kan henlegges (henleggingsgrunnlag). Grunnlagene kan deles i fire hovedgrupper:

- 1) henleggelse fordi det ikke er rimelig grunn til etterforsking,
- 2) henleggelse av bevismessige grunner,
- 3) henleggelse av rettslige grunner og
- 4) henleggelse fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse.

Lovens henleggingsgrunnlag deles videre inn i standardiserte grunner for henleggelse, med tilhørende koder (henleggingskoder). Kodeverket skal sikre notoritet for hva som nærmere bestemt har vært avgjørende for at forfølgningen innstilles, både med sikte på intern oppfølging og kontroll og for å tjene som begrunnelse utad, jf. punkt 1.5. En samlet oversikt over henleggingskodene er inntatt i vedlegg I.

³¹ Straffeprosesslovkomitéens innstilling 1969 side 280.

³² Se straffeprosessloven § 74 siste ledd, jf. også Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 9 til § 74, ajourført 12. april 2024.

³³ Straffeprosessloven § 258 første ledd første punktum.

³⁴ Straffeprosessloven § 72 første punktum. Unntak følger av annet punktum, som åpner for at forfølgningen kan frafalles når en dom er opphevet eller det foreligger rettskraftig avgjørelse om ikke å ta begjæring om innsynsnekt etter §§ 242 a mv., til følge. Etter § 322 siste ledd kan forfølgningen dessuten frafalles når det er anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet.

Flere henleggelsesgrunnlag og henleggelseskoder kan være anvendelige i samme sak. Påtalemyndighetens valg med hensyn til hvilket grunnlag og hvilken kode som skal brukes i slike tilfeller, er ikke lovbundet og må avgjøres skjønnsmessig. Som et klart utgangspunkt bør påtalemyndigheten velge det alternativ som vil gi en korrekt avgjørelse og samtidig innebære minst mulig bruk av ressurser. Etter omstendighetene kan imidlertid også andre momenter spille inn, både på valget av kode og i hvilken utstrekning det er grunn til å vurdere ulike alternativer. Hvor alvorlig saken er, hva som har vært de sentrale temaer i etterforskingen samt eventuelle anførsler fra mistenkte, er blant momentene som kan ha betydning. De ulike henleggelsesgrunnlagene og -kodene omtales nærmere i det følgende, jf. punktene 2.2–2.4, der det også gis enkelte føringer om valg av grunnlag og kode i særlige tilfeller.³⁵

2.2. Henleggelse fordi det ikke er rimelig grunn til etterforsking

2.2.1. Oversikt

Ved beslutning om henleggelse før etterforsking er iverksatt, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd, benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforsking*» (kode 022/106), jf. nærmere punkt 2.2.2. Hvis gjerningspersonen er ukjent, anvendes i stedet begrunnelsen «*henlagt uten etterforsking på grunn av manglende opplysninger om gjerningsperson*» (kode 014), med de presiseringer som fremgår av punkt 2.2.3. Om *forholdet til § 62 a annet og tredje ledd*, herunder adgangen til henleggelse av kapasitetsgrunner på anmeldelsesstadiet, se punkt 2.2.4.

2.2.2. Generelt om § 224 som grunnlag for henleggelse

Straffeprosessloven § 224 første ledd, lyder:

«Etterforsking foretas når det som følge av anmeldelse eller andre omstendigheter er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold som forfølges av det offentlige.»³⁶

Vilkåret «rimelig grunn» regulerer både når det foreligger *plikt* til etterforsking, når påtalemyndigheten har *adgang* til å etterforske og når det er *forbudt* å etterforske.³⁷ Vilkårets negative side innebærer at bestemmelsen også har funksjon som henleggelsesgrunnlag.

Retningslinjer for praktiseringen av § 224 første ledd er gitt i riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3), punkt III, der det fremgår at vilkåret «rimelig grunn» åpner for en «utpreget skjønnsmessig vurdering av om etterforsking bør foretas» og at de sentrale elementene i vurderingen er *sannsynligheten* for at det er begått et straffbart forhold, *forholdsmessigheten* mellom forholdets alvor og nødvendig etterforskningsinnsats samt kravet om at etterforskingen skal være *saklig* begrunnet.

³⁵ Jf. særlig punktene 2.2.3, 2.2.4, 2.3.3, 2.3.4 og 2.3.8.

³⁶ Jf. også påtaleinstruksen § 7-4 første ledd, som har tilsvarende ordlyd.

³⁷ Myhrer, Tidsskrift for strafferett 2001 (TFST-2001-6), side 6–30, punkt 4.

Etter omstendighetene kan også *alvorlige forhold* henlegges fordi det ikke er «rimelig grunn» til etterforsking, for eksempel fordi det fremstår som klart at saken ikke har oppklaringspotensiale. Det understrekes imidlertid at anmeldelser som gjelder alvorlige lovbrudd alltid skal vurderes nøye og med nødvendig bredde. Ofte vil det ikke være forsvarlig å henlegge slike forhold uten at det gjennomføres enkelte etterforskingsskritt, som for eksempel avhør av mistenkte og sentrale vitner, før det tas stilling til om det er grunnlag for videre etterforsking, jf. punkt 1.6.

Ved mistanke om alvorlige lovbrudd må det vurderes særskilt om påtalemyndigheten har plikt til å utføre etterforsking, jf. også punkt 1.1. Ved pågående lovbrudd eller risiko for nye overtredelser, må det vurderes om det skal foretas etterforsking for å *avverge eller stanse* straffbare handlinger, jf. straffeprosessloven § 226 første ledd bokstav c. Er det tale om straffbar atferd som potensielt kan eskalere og krenke liv, helse eller frihet, må det foretas *grundige risikovurderinger*, herunder i dialog med politiets forebyggende enhet.

Kriteriet «rimelig grunn» åpner også for prosessøkonomiske overveielser og gir etter omstendighetene grunnlag for *tilskjæring*, ved at enkelte forhold i et sakskompleks henlegges uten etterforsking. Dersom reglene for straffutmåling ved sammenstøt av flere lovbrudd medfører at ingen eller bare en ubetydelig straff ville komme til anvendelse, jf. straffeprosessloven § 70, er dette relevant – og ofte sentralt – også ved vurderingen av om etterforsking vil være forholdsmessig.

Anmeldelser som i hovedsak gjelder *sivilrettslige forhold* må undergis en særlig vurdering.³⁸ At et saksforhold reiser kompliserte prejudisielle spørsmål, er ikke nødvendigvis i seg selv et argument mot å iverksette etterforsking. Det er imidlertid langvarig praksis for å se hen til hvorvidt det anmeldte forhold først og fremst er av sivilrettslig art. Dette har sammenheng med at straffeprosessens grunnleggende formål er å ivareta den offentlige strafforfølgningsinteresse, ikke å avklare sivilrettslige tvistes spørsmål. Dersom de underliggende sivilrettslige spørsmål utgjør en dominerende del av saken, slik at en eventuell straffesak vil kunne få preg av tvisteløsning i straffeprosessuelle former, kan dette derfor etter omstendighetene tale imot å innlede etterforsking.³⁹

Politiet mottar en del anmeldelser fra personer som har blitt utsatt for *lovbrudd under opphold i utlandet*, for eksempel tyverier og annen vinningskriminalitet. Dersom slike forhold faller utenfor norsk jurisdiksjon, skal saken henlegges på dette grunnlag, jf. punkt 2.3.12. Ellers må det på vanlig måte vurderes konkret om det er rimelig grunn til å iverksette etterforsking i Norge. Ved vurderingen vil det være relevant å se hen til momentene som inngår i vilkåret «allmenne hensyn», jf. straffeloven § 5 syvende ledd, som også er nærmere omtalt i punkt 2.3.12.

³⁸ Jf. også rundskriv nr. 3/1999 (RA-1999-3), punkt III, 1.

³⁹ Se bl.a. riksadvokatens vedtak 22. januar 2024 i sak 4284/23-63, jf. også straffeprosessloven § 17 som åpner for utsettelse av saken på domstolstadiet i påvente av at prejudisielle rettsspørsmål av betydning for straffbarheten avgjøres i sivil sak.

Paragraf 224 første ledd kan bare tjene som grunnlag for henleggelse *på anmeldelsesstadiet*. Etter at etterforsking er satt i verk, kan henleggelse ikke lenger besluttes etter denne bestemmelsen. Dersom påtalemyndigheten etter en avsluttet etterforsking kommer til at det ikke er grunnlag for positivt påtalevedtak, må saken henlegges etter et av henleggingsgrunnlagene omtalt i punktene 2.3 og 2.4. Som nevnt i punkt 1.6 kan det være nødvendig å foreta innledende undersøkelser for å avklare om det er grunnlag for å iverksette etterforsking. At det er foretatt slike undersøkelser, utelukker ikke henleggelse etter § 224 første ledd, men dersom det i realiteten er utført etterforsking, må hjemmel for henleggelse søkes i andre henleggingsgrunnlag.

Ved beslutning om henleggelse etter § 224 første ledd, benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforsking*» (kode 022/106).⁴⁰

2.2.3. Henleggelse uten etterforsking på grunn av ukjent gjerningsperson

Henleggelse på anmeldelsesstadiet på grunn av ukjent gjerningsperson står i noen grad i en særstilling. Også i saker der gjerningspersonen er ukjent, vil vurderingstemaet være om det foreligger «rimelig grunn» til etterforsking, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd. Men dersom gjerningspersonen er ukjent, vil dette ofte være et sentralt moment i vurderingen, fordi det regelmessig vil påvirke både utsiktene til oppklaring og hvilke ressurser en eventuell etterforsking vil legge beslag på. Det er også en fordel at det tydelig fremgår av avgjørelsen, dersom den sentrale årsak til henleggelsen er at gjerningspersonen er ukjent.

I tilfeller der hovedbegrunnelsen for ikke å iverksettes etterforsking er at det er lite sannsynlig at nærmere undersøkelser vil bringe klarhet i hvem som er gjerningsperson, eller at oppklaring antas uforholdsmessig ressurskrevende fordi gjerningspersonens identitet ikke er kjent, skal derfor begrunnelsen «*henlagt uten etterforsking på grunn av manglende opplysninger om gjerningsperson*» (kode 014), benyttes. Begrunnelsen skal kun benyttes på anmeldelsesstadiet, jf. punkt 2.2.2.

Dersom den reelle grunnen til henleggelse er at anmelders pretensjon om at det er begått et lovbrudd, antas uriktig, benyttes i stedet begrunnelsen «ikke rimelig grunn til å iverksette etterforsking», i tråd med utgangspunktet i punkt 2.2.2.

2.2.4. Forholdet til § 62 a annet og tredje ledd

Straffeprosessloven § 62 a annet og tredje ledd omtales nærmere i punktene 2.3 og 2.4. I herværende punkt behandles kun forholdet til § 224 første ledd, herunder særlig *adgangen til å benytte § 62 a annet og tredje ledd på anmeldelsesstadiet*.

Paragraf 62 a annet ledd om henleggelse av «*rettslige eller bevismessige grunner*», er anvendelig også på anmeldelsesstadiet. Kravet om forsvarlig avgjørelsesgrunnlag, jf. punkt 1.6, vil ofte forutsette at det er utført etterforsking, men gitt at saken er tilstrekkelig

⁴⁰ Henleggingsgrunnen «åpenbart grunnløs» videreføres ikke.

opplyst, kan § 62 a annet ledd brukes som grunnlag for henleggelse på anmeldelsesstadiet, i tråd med føringene i punktene 2.3.3–2.3.12.

Paragraf § 62 a tredje ledd om henleggelse fordi «*forfølgning ikke er i det offentliges interesse*», skal i utgangspunktet ikke anvendes på anmeldelsesstadiet. Grunnen er at § 224 første ledd gir påtalemyndigheten et tilstrekkelig handlingsrom for å avgjøre om en sak bør henlegges uten etterforsking, slik at det i utgangspunktet ikke er behov for å anvende § 62 a tredje ledd på dette stadiet.⁴¹ I stedet benyttes straffeprosessloven § 224 første ledd, i tråd med føringene i punktene 2.2.2 og 2.2.3.

Unntak gjelder ved *rene kapasitetshenleggelser* etter § 62 a tredje ledd bokstav b. Riktignok kan hensynet til saksbehandlingskapasitet også trekkes inn i vurderingen av om en sak i det hele tatt skal etterforskes, jf. § 224 første ledd.⁴² Det synes likevel forutsatt i forarbeidene at kapasitetshenleggelser primært skal forankres i § 62 a tredje ledd bokstav b.⁴³ På denne bakgrunn, samt av hensyn til mulighetene for oppfølging og kontroll med politiets praksis med henleggelse av kapasitetsgrunner, skal henleggingsgrunnen «*henlagt på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet*» (kode 025/078) anvendes ved rene kapasitetshenleggelser, også på anmeldelsesstadiet. Om hva som menes med «rene» kapasitetshenleggelser og rammene for slike henleggelser, vises det til punkt 2.4.3.

2.3. Henleggelse fordi straffansvar ikke kan gjøres gjeldende av rettslige eller bevismessige grunner

2.3.1. Oversikt

Ved henleggelse av *bevismessige grunner*, jf. straffeprosessloven § 62 a annet ledd, benyttes som hovedregel begrunnelsen «*henlagt på grunn av bevisets stilling*», kode 058 (personnivå) eller «*henlagt på grunn av mangel på bevis, herunder manglende opplysninger om gjerningsperson*», kode 017 (saksnivå). Når bevisene med særlig styrke taler mot at det er begått et straffbart forhold, brukes begrunnelsen «*henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist*» (kode 028/103). Se nærmere punkt 2.3.3.

Ved henleggelse av *rettslige grunner*, beror den nærmere begrunnelsen på hvilket rettsgrunnlag som er aktuelt: Når det pretenderte forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, brukes begrunnelsen «*henlagt fordi forholdet ikke er straffbart*» (kode 010/050), jf. punkt 2.3.4. Særlige henleggingskoder benyttes når forholdet er *foreldet* (kode 015/067) eller straff ikke kan gjøres gjeldene fordi mistenkte var *under 15 år* på handlingstidspunktet (kode 051) eller *utilregnelig av andre grunner* (kode 065) eller fordi *antatt gjerningsperson er død* (kode 038/064), jf. punktene 2.3.5–2.3.8. Det samme gjelder ved straffrihet eller straffbortfall som følge av *jevnbyrdighet i alder og utvikling* (kode 060)

⁴¹ Det samme er lagt til grunn i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2015 (RA-2015-2), punkt VIII.1.3, for så vidt gjelder vilkåret «allmenne hensyn» i tidligere § 62 a annet ledd. Nevnte punkt oppheves av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

⁴² Prop. 146 L (2020–2021), punkt 15.2.4.

⁴³ Op.cit.

eller *retorsjon eller provokasjon* (kode 059) samt når *foretaksstraff* ikke anses hensiktsmessig (kode 200), jf. punktene 2.3.9–2.3.11. Foreligger ellers et rettslig hinder for strafforfølgning, benyttes begrunnelsen «*henlagt av andre rettslige grunner*», jf. punkt 2.3.12.

2.3.2. Generelt om § 62 a annet ledd som grunnlag for henleggelse

Etter straffeprosessloven § 62 a annet ledd plikter påtalemyndigheten å henlegge saken når straffansvar eller strafferettslige reaksjoner ikke kan gjøres gjeldende av «rettslige eller bevismessige grunner».

Alternativet «*bevismessige grunner*» kommer til anvendelse i «tilfellene der påtalemyndigheten ikke har tilstrekkelig bevis til å kunne oppfylle det strafferettslige beviskravet».⁴⁴ Det må legges til grunn at bestemmelsen er anvendelig i alle tilfeller der det etter en vurdering av bevisene i saken, sammenholdt med det strenge beviskravet som gjelder i straffesaker, kan konstateres at de objektive eller subjektive straffbarhetsvilkårene ikke er oppfylt.

De «*rettslige*» grunnene for henleggelse kan være av både materiell og prosessuell art.⁴⁵ Forutsetningen om at straffansvar «ikke *kan* gjøres gjeldende», er ikke helt treffende i tilfeller der straffansvaret er fakultativt, men det er ikke tvilsomt at påtalemyndigheten både kan og etter omstendighetene skal beslutte henleggelse også i slike tilfeller, for eksempel når det foreligger en straffbortfallsgrunn.

Om henleggelse etter 62 annet ledd på anmeldelsesstadiet, se punkt 2.2.4.

2.3.3. Henleggelse av bevismessige grunner

Ved henleggelse av bevismessige grunner, benyttes som hovedregel begrunnelsen «*henlagt på grunn av bevisets stilling*», kode 058 (personnivå) eller «*henlagt på grunn av mangel på bevis, herunder manglende opplysninger om gjerningsperson*», kode 017 (saksnivå). Begrunnelsen innebærer ingen nærmere gradering av mistankens styrke.

Hvorvidt en skal anvende kode 017/058 eller en av de særskilte kodene i punktene 2.3.5 flg., må avgjøres skjønnsmessig, jf. punkt 2.1. I tilfeller hvor det er gjennomført ordinær etterforskning og fremstår uklart om det overhode er foretatt en (ellers) straffbar handling, skal saken som hovedregel henlegges etter kode 017/058, når ikke annet er bestemt.

Når bevisene med særlig styrke taler mot at det er foretatt et straffbart forhold, skal begrunnelsen «*henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist*», kode 103 (personnivå) og kode 028 (saksnivå), benyttes.⁴⁶ Anvendelse av denne begrunnelsesformen forutsetter at faktum er tilstrekkelig klarlagt, og således normalt at saken har vært gjenstand for ordinær etterforskning.

⁴⁴ Prop. 146 L (2020–2021), merknadene til § 62 a, side 168.

⁴⁵ Op.cit.

⁴⁶ Jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1988 (RA-1988-3), som oppheves av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

Kode 028/103 skal som utgangspunkt benyttes foran andre avgjørelsesgrunner, når det er grunnlag for det, men det skal i alminnelighet ikke brukes ressurser på å utrede om koden er anvendelig. Grensen mot kode 010/050 – henleggelse fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse – omtales i neste punkt.

2.3.4. Henleggelse fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse

Ved henleggelse fordi forholdet ikke rammes av straffelovgivningen, benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi forholdet ikke er straffbart*», kode 010 (saksnivå) eller 050 (personnivå). Begrunnelsen skal bare brukes når det pretenderte forhold ikke rammes av noen straffebestemmelse.⁴⁷ Føringerne i riksadvokatens rundskriv nr. 3/2006 (RA-2006-3) punkt VII om at begrunnelsen også kan brukes når det er på det rene at anmeldte/mistenkte ikke er gjerningspersonen, videreføres ikke. I slike tilfeller skal saken i stedet henlegges fordi intet straffbart forhold anses bevist, jf. punkt 2.3.3. Kode 010/050 skal benyttes foran andre avgjørelsesgrunner, inkludert kode 028/103, når det er grunnlag for det.

2.3.5. Henleggelse på grunn av foreldelse

Ved henleggelse fordi et eventuelt straffansvar er foreldet, benyttes henleggingsgrunnen «*henlagt på grunn av foreldelse*», kode 015 (saksnivå) eller 067 (personnivå). Begrunnelsen kan også brukes i tilfeller der det knytter seg bevistvil til når handlingen ble begått. Forholdet til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, er omtalt i punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.6. Henleggelse fordi mistenkte var under 15 år på handlingstidspunktet

Ved henleggelse fordi mistenkte var under den kriminelle lavalder, jf. straffeloven § 20 første ledd, benyttes begrunnelsen «*henlagt fordi mistenkte var under 15 år på handlingstidspunktet*», kode 051.⁴⁸ Begrunnelsen kan også brukes i tilfeller der det er bevistvil knyttet til om mistenkte var under eller over 15 år på gjerningstidspunktet. Om forholdet til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, se punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.7. Henleggelse på grunn av utilregnelighet, jf. straffeloven § 20 annet ledd

Ved henleggelse på grunn av manglende skyldevne som følge av sterkt avvikende sinnstilstand, sterk bevissthetsforstyrrelse eller høygradig psykisk utviklingshemming, jf. straffeloven § 20 annet ledd, benyttes begrunnelsen «*henlagt på grunn av antatt utilregnelighet, jf. straffeloven § 20 annet ledd*», kode 065. Dette gjelder likevel bare såfremt det er klare holdepunkter for utilregnelighet, typisk i form av en rettspsykiatrisk erklæring eller dokumentasjon fra helsevesenet, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 2/2020 om utilregnelighetsregler og særreaksjoner (RA-2020-2), punkt 5.1. Ved tvil om mistenktes

⁴⁷ Op.cit.

⁴⁸ Beslutning om overføring til barnevernstjenesten etter straffeprosessloven § 71 b (kode 159) innebærer formelt sett ikke henleggelse og forutsetter at det er «begått en ellers straffbar handling», se nærmere Ot.prp. nr. 106 (2001–2002), punkt 3.3.3, der også rammene for bruken av bestemmelsen er nærmere omtalt.

tilregnelighet, uten at det foreligger holdepunkter som nevnt, brukes begrunnelsen «*henlagt på grunn av bevisets stilling*», kode 058, jf. punkt 2.3.3. Om forholdet ellers til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, se punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.8. Henleggelse fordi antatt gjerningsperson er død

Ved henleggelse fordi et eventuelt straffansvar er bortfalt på grunn av den skyldiges død, jf. straffeloven § 100 første ledd, benyttes begrunnelsen «*henlagt på grunn av mistenktes død*», kode 064 (personnivå) eller «*henlagt fordi antatt gjerningsperson er død*», kode 038 (saksnivå). Sistnevnte kode er aktuell i tilfeller der saken har vært etterforsket på saksnivå, fordi antatt gjerningsperson var død før etterforsking ble iverksatt.⁴⁹ Kode 038/064 skal brukes i alle tilfeller hvor antatt gjerningsperson eller mistenkte er død, med mindre det er grunnlag for å anvende kode 028/103 («*henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist*») eller kode 010/050 («*henlagt fordi forholdet ikke er straffbart*»), som i så fall skal benyttes som angitt i punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.9. Henleggelse på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling

Etter straffeloven § 308 «kan» straff etter §§ 299–304, § 305 bokstav b annet alternativ og § 306 falle bort dersom de involverte er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling. Ved henleggelse på grunnlag av «kan»-skjønnet, benyttes begrunnelsen «*henlagt på grunn av straffbortfall som følge av jevnbyrdighet i alder og utvikling*», kode 060 (personnivå). Grunnlaget kan brukes selv om det er bevistvil knyttet til faktiske omstendigheter av betydning for om vilkårene for straffbortfall er oppfylt. Om forholdet til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, se punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.10. Henleggelse på grunn av retorsjon eller provokasjon

Etter straffeloven § 271 annet ledd «kan» en kroppskrenkelse gjøres straffri, dersom den er gjengjeldt med en kroppskrenkelse (retorsjon) eller den gjengjelder en forutgående kroppskrenkelse, kroppsskade eller særlig provoserende ytring (provokasjon). Ved henleggelse på grunnlag av «kan»-skjønnet, benyttes begrunnelsen «*henlagt på grunn av straffrihet som følge av retorsjon/provokasjon*», kode 059 (personnivå). Begrunnelsen kan brukes selv om det er bevistvil knyttet til faktiske omstendigheter av betydning for om vilkårene for straffrihet er oppfylt. Om forholdet for til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, se punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.11. Henleggelse fordi foretaksstraff ikke er hensiktsmessig

Om foretaksstraff etter straffeloven § 27 skal ilegges, beror på en skjønnsmessig vurdering, jf. «kan». Nærmere retningslinjer for skjønnet er fastsatt i § 28. Ved henleggelse på grunnlag av «kan»-skjønnet, anvendes begrunnelsen «*henlagt fordi foretaksstraff uansett ikke anses hensiktsmessig*», kode 200 (personnivå). Forholdet til henleggelse av bevismessige grunner

⁴⁹ Se riksadvokatens vedtak 4. april 2025 (RAV-2025-1).

eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, er omtalt i punktene 2.3.3 og 2.3.4.

2.3.12. Henleggelse når straffansvar ikke kan gjøres gjeldende av «andre rettslige grunner»

Ved henleggelse fordi det foreligger andre rettslige hindre for strafforfølgning enn de som er nevnt i punktene 2.3.4–2.3.11, benyttes begrunnelsen «*henlagt av andre rettslige grunner*», kode 039 (saksnivå) eller 061 (personnivå). Begrunnelsen dekker en rekke ulike situasjoner, blant annet

- at vilkårene for nødrett eller nødverge, jf. straffeloven §§ 17 og 18, antas å foreligge,
- at vilkårene for straffritak etter straffeloven § 81 anses å foreligge,
- at forholdet er straffritt på grunn av politiprovokasjon,⁵⁰
- at forholdet faller utenfor norsk jurisdiksjon, jf. straffeloven §§ 4 til 7,
- at forfølgning er utelukket på grunn av forbudet mot dobbeltstraff (*ne bis in idem*)⁵¹ eller som følge av spesialitetsprinsippet⁵² og
- at allmenne hensyn ikke tilsier påtale ved handling begått i utlandet, jf. straffeloven § 5 syvende ledd.

Ved bruk av kode 039/061 («*henlagt av andre rettslige grunner*») bør avgjørelsen inneholde henvisning til rettsgrunnlaget som har vært bestemmende. Begrunnelsen kan brukes også i tilfeller der det knytter seg bevisvil til om det aktuelle rettsgrunnlaget kommer til anvendelse. Det avgjørende er om det i strafferettslig eller prosessuelt henseende må legges til grunn at nødvendige rettslige betingelser for forfølgning ikke er til stede. Om forholdet til henleggelse av bevismessige grunner eller fordi forholdet ikke rammes av noen straffebestemmelse, se punktene 2.3.3 og 2.3.4.

Om straffeloven § 5 syvende ledd bemerkes at vilkåret «allmenne hensyn» ifølge forarbeidene er uttrykk for «at det bør utvises en viss tilbakeholdenhet med å strafforfølge i Norge handlinger som er begått i utlandet» og åpner for en «bred skjønnsmessig vurdering» av om forfølgning i Norge bør finne sted, der sentrale momenter er lovbruddets alvor, lovbrysterens tilknytning til Norge, om handlingen berører norske interesser og særlig om fornærmede er norsk, samt om andre mer nærliggende land mistenkte oppholder seg i eller kan utleveres til har jurisdiksjon og et velfungerende rettssystem.⁵³ På anmeldelsesstadiet skal § 5 syvende ledd ikke benyttes som henleggelsesgrunnlag, idet § 224 første ledd åpner for en tilsvarende skjønnsmessig vurdering, jf. punkt 2.2.2.

⁵⁰ Se Rt-2008-1659 avsnitt 14, med videre henvisninger.

⁵¹ Jf. EMK, syvende tilleggsprotokoll, artikkel 4 nr. 1 og SP artikkel 14 nr. 7. Om sperrevirkning av avgjørelse i utlandet, se straffeloven § 8.

⁵² Jf. arrestordreloven § 36. Se også utleveringskonvensjonen artikkel 14.

⁵³ Prop. 146 L (2020–2021), punkt 15.2.4, med videre henvisning til Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 404.

2.4. Henleggelse fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse mv.

2.4.1. Oversikt

Ved henleggelse etter straffeprosessloven § 62 a tredje ledd, benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse*» (kode 173/174), jf. punkt 2.4.2. Unntak gjelder ved rene kapasitetshenleggelser, hvor i stedet henleggingsgrunnen «*henlagt på grunn av manglende saksbehandlingsskapasitet*» (kode 025/078), skal brukes, jf. punkt 2.4.3. Enkelte presiseringer gjelder dessuten ved henleggelse etter § 62 a tredje ledd bokstav c, som åpner for *henleggelse for å hindre spredning av sensitive opplysninger*, jf. punkt 2.4.4. Ved henleggelse etter straffeprosessloven § 71 c om overføring til forvaltningen, anvendes begrunnelsen «*henlagt og overført vedkommende forvaltningsorgan*» (kode 172), jf. punkt 2.4.5.

2.4.2. Generelt om § 62 a tredje ledd som grunnlag for henleggelse

Etter § 62 a tredje ledd «kan» en sak henlegges når «forfølgning ikke er i det offentliges interesse». Bestemmelsen gjelder i prinsippet alle typer lovbrudd, uten hensyn til strafferamme, og typetilfellene som er angitt i bokstavene a–c, er ikke uttømmende, jf. «herunder». Etter ordlyden gis påtalemyndigheten således en vid skjønnsmessig adgang til å unnlate forfølgning. Bestemmelsen må imidlertid tolkes og anvendes i lys av strafforfølgningsplikten etter første ledd, jf. punkt 1.1. Dessuten gir forarbeidene føringer for påtalemyndighetens handlingsrom, herunder fremgår det at bestemmelsen bygger på en «sterk presumsjon for at forfølgning er i det offentliges interesse, og [...] det er fraværet av forfølgningsinteresse som må påvises».⁵⁴ Spørsmålet om hvorvidt forfølgning *ikke* er i det offentliges interesse, skal avgjøres etter en bred og konkret helhetsvurdering, der særlig følgende generelle momenter står sentralt:⁵⁵

- straffens begrunnelser (allmennprevensjon, individualprevensjon og sosial ro)
- overtredelsens grovhet, sammenholdt med hvilke interesser som er krenket ved lovbruddet
- hvorvidt fornærmede, skadelidte eller berørte offentlige myndigheter ønsker at forholdet forfølges strafferettslig
- nødvendige ressursprioriteringer og samfunnsøkonomiske betraktninger

Utover føringene i forarbeidene, gir riksadvokaten følgende *direktiver for praktiseringen av § 62 a tredje ledd*:⁵⁶

Det er påtalemyndighetens ansvar å sikre *adekvat håndheving av straffelovgivningen*. Henleggingsadgangen skal ikke benyttes på en slik måte at enkelte typer straffbare handlinger i realiteten blir avkriminalisert. Samtidig må håndhevelsen nødvendigvis innrettes

⁵⁴ Prop. 146 L (2020–2021), punkt 15.2.4.

⁵⁵ Op.cit., merknadene til § 62 a, side 168.

⁵⁶ Direktivene viderefører i stor grad retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2015 (RA-2015-2) punkt VIII, 1.4, som oppheves av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

etter hvilke ressurser som er tilgjengelig, og det er en forutsetning at ressursene skal brukes effektivt og med kvalitet. Særlig i større sakskomplekser er det rom for tilskjæringer basert på prosessøkonomiske overveielser. Det understrekes at bestemmelsen skal praktiseres i tråd med generelle prinsipper om saklighet og lik behandling.

Hensynet til *allmennprevensjon, individualprevensjon og sosial ro* skal alltid vurderes. Dersom lovbruddet vil kunne få andre følbare konsekvenser for gjerningspersonen – for eksempel i form av erstatning, gebyrer, tap av offentlige tillatelser eller lignende – kan det etter omstendighetene tilsi at preventive hensyn i mindre grad gjør seg gjeldende. Hensynet til sosial ro vil i mange tilfeller tale mot å henlegge straffbare forhold, særlig når det gjelder kriminalitetsformer som skaper en følelse av urett, frykt eller aggresjon i befolkningen. Etter påtalepraksis er det imidlertid akseptert at en i særlige tilfeller har henlagt saken av «hensiktsmessighetsgrunner» når gjerningspersonen aktivt har søkt å mane frem en sensasjonspreget rettsforfølgning.⁵⁷ I slike tilfeller vil hensynet til den sosiale ro kunne tale mot å påtale handlingen.

Sakens *alvorlighetsgrad* står helt sentralt ved vurderingen; jo mer alvorlig konsekvensene av den anmeldte handling er, jo høyere er terskelen for henleggelse. Foreligger gjentatt overtredelse eller en fortsatt forbrytelse som har foregått over tid, vil det kunne tale imot henleggelse. Det bør videre ses hen til om den aktuelle adferden ligger i kjerneområdet for det straffebudet rammer, eventuelt om det er tale om en mer perifer forsøks- eller medvirkningshandling. I grovhetsvurderingen må en også, ut over å sammenholde den aktuelle handlingen med andre overtredelser av samme straffebud, se hen til arten av det krenkede retts gode. Særlig ved mindre alvorlige forhold vil fornærmedes egen opptreden kunne ha betydning for beslutningen, for eksempel om fornærmede, etter sine forutsetninger, ved vanlig aktsom opptreden kunne ha unngått kriminaliteten.

Paragraf 62 a tredje ledd bokstav a gjelder tilfeller der forholdet er *bagatellmessig*, og berørte interesser ikke i avgjørende grad taler for forfølgning. Om forholdet er «bagatellmessig» må vurderes konkret, men som et utgangspunkt tar loven sikte på overtredelser med strafferamme på fengsel inntil ett år.⁵⁸ Overtredelser i nedre sjikt av straffebud med en noe høyere strafferamme, for eksempel i saker om forsøk, kan også etter forholdene være bagatellmessige.⁵⁹ Det skal ses bort fra forhøyelse av strafferammen på grunn av konkurrens eller gjentakelse, jf. straffeloven § 79 bokstav a og b.⁶⁰

Hensynet til *fornærmede eller andre som rammes av handlingen og om vedkommende ønsker forholdet påtalt*, skal trekkes inn i vurderingen. Hvilken vekt det vil ha at fornærmede *ikke* ønsker strafforfølgning, vil måtte bero på en avveining mellom fornærmedes syn og den offentlige interesse i å straffeforfølge lovbrudd av den aktuelle typen. Det må tas i betraktning

⁵⁷ Se Hov, Rettergang II, Straffeprosess (2007), side 109–110.

⁵⁸ Prop. 146 L (2020–2021) side 168 og NOU 2016: 24, merknadene til § 28-2 på side 632.

⁵⁹ Op. cit.

⁶⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 487, jf. også Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 5 til § 62 a, ajourført 12. april 2024.

at en del av begrunnelsen for å oppheve kravet om påtalebegjæring fra fornærmede som et vilkår for strafforfølgning, var å sikre en objektiv og konsekvent håndheving av straffelovgivningen.⁶¹ Som et utgangspunkt bør kroppskrenkelser som ikke er bagatellmessige påtales selv om fornærmede ikke ønsker det, dersom lovbruddet er forøvd overfor mistenktes nærmeste, jf. straffeloven § 9. I enkelte tilfeller kan den private interessen i at det ikke skjer en videre forfølgning gjøre seg så vidt sterkt gjeldende at fornærmedes syn bør tillegges stor vekt, typisk dersom strafforfølgningen vil medføre en ubehagelig og uforholdsmessig eksponering for vedkommende, for eksempel i saker om krenkelse av privatlivets fred.⁶²

Mistenktes vilje til å *erkjenne straffskyld for andre forhold eller gi opplysninger om lovbrudd begått av andre*, kan som et klart utgangspunkt ikke i seg selv begrunne henleggelse.

Tidligere direktiver om at straffbare forhold ikke skal henlegges (eller nedsubsumeres) som vederlag for informasjon, står ved lag.⁶³ I forarbeidene til § 62 a tredje ledd uttales imidlertid at mistenktes samarbeidsvilje «etter omstendighetene [kan] være relevant ved vurderingen av om forfølgning er i det offentliges interesse».⁶⁴ Formentlig menes at mistenktes samarbeidsvilje etter forholdene kan være et relevant *tilleggshensyn*, i situasjoner der det foreligger *andre særlige grunner* som tilsier at forfølgning ikke er i det offentliges interesse. Spørsmålet kan blant annet være aktuelt i saker der mistenkte har vært utsatt for tvang. Utgangspunktet er at tvang eventuelt kan få betydning for reaksjonsfastsettelsen, jf. straffeloven §§ 78 bokstav a og 80 bokstav e. Men dersom mistenkte har handlet under tvang, eksempelvis som offer for menneskehandel, kan tvangselementet også være relevant ved vurderingen av om forfølgning i det hele tatt er i det offentliges interesse.⁶⁵ Dersom vedkommende vil kunne være et sentralt vitne mot andre, for eksempel mot et bakmannsapparat, må det etter forholdene være forsvarlig også å se hen til dette som et tilleggsmoment.

Dersom det er klart mest *hensiktsmessig at forholdet forfølges i utlandet*, kan dette være et viktig moment i vurderingen. Sannsynligheten for at forholdet vil bli forfulgt i utlandet, vil være sentralt, men ikke nødvendigvis avgjørende. I enkelte tilfeller vil tilknytningen til utlandet være av en slik karakter at det uansett ikke er hensiktsmessig å forfølge forholdet i Norge. For handlinger som er begått i utlandet, jf. straffeloven § 5, kan det være aktuelt å henlegge saken fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforskning i Norge, jf. punkt 2.2.2, eller fordi allmenne hensyn ikke tilsier påtale, jf. punkt 2.3.12.

Adgangen til henleggelse etter § 62 a tredje ledd står i prinsippet åpen selv om påtalemyndigheten mener det foreligger bevis for straffskyld, og det kan dermed oppstå spørsmål om *forholdet til reglene om påtaleunntatelse etter §§ 69 eller 70*. Dersom det foreligger bevismessig grunnlag for det, skal det som regel reageres med påtaleunntatelse,

⁶¹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 4.1.5.4.

⁶² NOU 2002: 4 (Delutredning VII) side 185.

⁶³ Se riksadvokatens rundskriv nr. 3/2007 (RA-2007-3) punkt II, 2, og nr. 2/2018 (RA-2018-2), punkt VI, 3.

⁶⁴ Prop. 146 L (2020–2021) side 168.

⁶⁵ I saker om menneskehandel må det ses hen til «non-punishment»-prinsippet, jf. Europarådets menneskehandelskonvensjon artikkel 26, se riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 (RA-2024-1), punkt III, 2, med videre henvisninger.

fremfor at saken henlegges, jf. § 62 a første ledd. Det er likevel ikke utelukket å henlegge saken etter § 62 a i særlige tilfeller, såfremt momentene som taler imot forfølgning gjør seg sterkt gjeldende.

Ved henleggelse etter straffeprosessloven § 62 a tredje ledd benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentlige interesse*» (kode 173/174).⁶⁶

2.4.3. Henleggelse fordi forfølgning vil medføre uforholdsmessig ressursbruk. Særlig om kapasitetshenleggelser

Paragraf 62 a tredje ledd bokstav b åpner for henleggelse når «forfølgning vil medføre saksbehandlingstid og kostnader eller øvrig ressursbruk som ikke står i rimelig forhold til sakens betydning». Bestemmelsen gir klar hjemmel for henleggelse på grunnlag av prosessøkonomiske overveielser og kapasitetshensyn, og forutsetter ifølge forarbeidene en forholdsmessighetsvurdering, der (den forventede) ressursbruken må holdes opp mot sakens betydning og vurderes i lys av hvilke ressurser som faktisk er tilgjengelige og sakens antatte utfall. Bestemmelsen er anvendelig også i saker med kjent gjerningsperson og der det bare er den påtalemessige behandlingen som gjenstår, men i slike tilfeller vil henleggelse ifølge forarbeidene sjelden være forholdsmessig. I meget alvorlige saker vil kapasitetshenleggelser normalt være utelukket.⁶⁷

Vurderingen av om forfølgning er i det offentlige interesse vil ofte i større eller mindre grad avhenge av kapasitet og prioriteringer, og § 62 a tredje ledd bokstav b gir altså uttrykkelig hjemmel for å se hen til slike hensyn. Som det fremgår av punkt 2.4.2 skal henleggesesgrunnen «*henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentlige interesse*» (kode 173/174), i utgangspunktet benyttes i alle tilfeller der en sak henlegges etter § 62 a tredje ledd. Dette gjelder også der prosessøkonomiske overveielser og kapasitetshensyn trekkes inn i en bredere vurdering av den offentlige forfølgningsinteressen.

Rene kapasitetshenleggelser står imidlertid i en særstilling. Med «rene» kapasitetshenleggelser siktes det til tilfeller der det alene eller i det alt vesentlige er ressursituasjonen som tvinger frem beslutningen om å unnlate (videre) forfølgning, mens saksforholdet ellers ligger slik an at det etter en faglig vurdering ville vært grunnlag for forfølgning.⁶⁸ Slike henleggelser vil lett kunne utfordre idealet om adekvat håndheving av straffelovgivningen, og særlig av hensyn til forutsetningene for styring, oppfølging og kontroll med politiets ressurser og praksis, er det derfor grunn til å skille ut disse gjennom bruk av en egen henleggeskode. Ved rene kapasitetshenleggelser skal derfor henleggesesgrunnen «*henlagt på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet*»

⁶⁶ Koden er ny og tar opp i seg og erstatter kode 029/062 (Henlagt – forholdet er bagatellmessig). Ny kode 025/078 (Henlagt på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet) forbeholdes rene kapasitetshenleggelser, se punkt 2.4.3.

⁶⁷ Prop. 146 L (2020–2021), merknadene til § 62 a, side 168.

⁶⁸ Jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/2016 (RA-2016-3) avsnitt 26, som oppheves av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

(kode 025/078) alltid benyttes. Dette gjelder både på anmeldelsesstadiet, jf. punkt 2.2.4, og etter at etterforskning er iverksatt.

Utover de generelle føringene i punkt 2.4.2, gir riksadvokaten følgende *særlige direktiver for rene kapasitetshenleggelser*:⁶⁹

- Henleggelse på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet skal skje innenfor rammen av sentrale og lokale føringer om *prioriteringer for straffesaksbehandlingen*.
- Adgangen til henleggelse av saker med *kjent gjerningsperson* og saker der det bare er den *påtalemessige behandlingen* som gjenstår, er relativt snever, jf. også ovennevnte forarbeidsuttalelser.⁷⁰ Med kjent gjerningsperson, menes i denne sammenheng person som er navngitt eller på annen måte identifisert, eller som ved beskjednen bruk av ressurser, åpenbart kan identifiseres.
- Det er *politidistriktets samlede ressurser* til straffesaksbehandling som må iakttas, ikke situasjonen ved det enkelte tjenestested eller den organisatoriske enhet innen distriktet.

I tillegg gjelder følgende *særlige krav til organiseringen og saksbehandlingen*:

- Det er et vilkår at politidistriktets øverste ledelse, i samråd med embetsleder, har gitt *overordnede, skriftlige føringer* for henleggelse på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet, herunder om *hvem* innen distriktet som har myndighet til å treffe slik beslutning. Personene som utpekes må ha tilstrekkelig oversikt over distriktets samlede ressurs- og porteføljesituasjon til å foreta vurderingene angitt ovenfor.
- Henleggelse på grunn av *manglende påtalekapasitet* forutsetter en tidsbegrenset beslutning på politimesternivå.
- Dersom det ikke er tilstrekkelig kapasitet til å gjennomføre etterforskning eller påtalemessig behandling i samsvar med føringene i herværende rundskriv, må påtalefaglig etterforskningsleder *ta forholdet opp med sine overordnede*.
- Om politiets forberedende behandling av *klage over kapasitetshenleggelser*, se siste avsnitt i punkt 3.3.5.

2.4.4. Henleggelse for å hindre spredning av sensitive opplysninger

Etter § 62 a tredje ledd bokstav c kan saken henlegges når det foreligger rettskraftig avgjørelse om ikke å ta en begjæring om å nekte innsyn etter § 242 a første ledd, jf. § 272 a, til følge. Bestemmelsen åpner for henleggelse når dette er nødvendig for å hindre spredning av sensitive opplysninger.

⁶⁹ Direktivene viderefører i stor grad retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 3/2016 (RA-2016-3), som oppheves av herværende rundskriv, jf. punkt 5.1.

⁷⁰ At adgangen er «relativt snever» innebærer en viss oppmykning sammenlignet med riksadvokatens rundskriv nr. 3/2016 (avsnitt 21), der adgangen til henleggelse i slike tilfeller er angitt å være «meget snever».

Ved beslutning om henleggelse etter straffeprosessloven § 62 a tredje ledd bokstav c, benyttes i utgangspunktet begrunnelsen «*henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentlige interesse*», jf. punkt 2.4.2. Henleggelse med denne begrunnelsen vil imidlertid etter omstendighetene kunne avsløre at påtalemyndigheten har fremsatt begjæring etter straffeprosessloven §§ 242 a og 272 a. I så fall innebærer taushetsplikten etter § 216 i, jf. § 242 a syvende ledd at påtalemyndigheten må benytte et annet og så vidt mulig dekkende henleggingsgrunnlag, for eksempel § 62 a annet ledd om henleggelse av «bevismessige grunner», jf. punkt 2.3.3.

2.4.5. Henleggelse med sikte på administrativ sanksjon

Ved henleggelse etter straffeprosessloven § 71 c om overføring til forvaltningen, anvendes begrunnelsen «*henlagt og overført vedkommende forvaltningsorgan*» (kode 172). Nærmere føringer om bruk av henleggingsgrunnlaget er gitt i riksadvokatens retningslinjer 22. mars 2022 (RA-2021-1406).

3. RETTSVIRKNINGER AV HENLEGGELSE

3.1. Oversikt

Den umiddelbare virkningen av en beslutning om henleggelse, er at saken avsluttes og dermed at det anmeldte eller etterforskede forholdet ikke møtes med noen strafferettslig reaksjon. En beslutning om henleggelse utløser imidlertid også andre rettsvirkninger, og i det følgende omtales underretningsplikten (punkt 3.2), reglene om klage og omgjøring (punkt 3.3), adgangen til gjenopptakelse av forfølgningen (punkt 3.4) og enkelte andre virkninger (punkt 3.5).

3.2. Underretningsplikten

Plikten til å gi berørte personer *underretning om henleggelse* følger av straffeprosessloven § 73 annet ledd og påtaleinstruksen §§ 7-4 og 17-2.

Ved henleggelse *på anmeldelsesstadiet* – dvs. der etterforsking ikke har blitt iverksatt – skal *anmelder* underrettes i tråd med påtaleinstruksen § 17-2, som gjelder tilsvarende.⁷¹

Bestemmelsen omtales nærmere nedenfor. Plikten til å gi underretning til *anmeldte*, er ikke nærmere regulert, men det er etablert praksis for at også den som er anmeldt underrettes ved henleggelse på anmeldelsesstadiet. I tilfeller der politiet har foretatt *innledende undersøkelser av eget tiltak* må spørsmålet om hvorvidt underretning skal gis avgjøres skjønnsmessig, særlig under hensyn til de berørtes eventuelle klagerett. Det bemerkes at det i *undersøkelsessaker* ikke genereres automatisk underretning til berørte når saken avsluttes, slik at underretningsplikten må ivaretas manuelt.

Ved henleggelse *på etterforskningsstadiet* – dvs. der etterforsking («forfølgning») har blitt iverksatt – reguleres underretningsplikten av straffeprosessloven § 73 annet ledd, for så vidt gjelder underretning «til siktende og til fornærmet som har opptrådt som klager». Nærmere

⁷¹ Påtaleinstruksen § 7-4 fjerde ledd annet punktum.

regulering, herunder om underretning til andre, følger av påtaleinstruksen § 17-2 første ledd, som lyder:

«Innstilles en påbegynt strafforfølgning helt eller delvis, skal det straks gis skriftlig underretning om dette til:

- a. den som forfølgningen har vært rettet mot,
- b. fornærmede som har inngitt anmeldelse,
- c. etterlatte i lovbestemt rekkefølge,
- d. andre som har inngitt anmeldelse og som antas å ha rettslig klageinteresse,
- e. vedkommende forvaltningsorgan når saken direkte gjelder dets saksområde,
- f. bistandsadvokat, og
- g. forsvarer for den forfølgningen har vært rettet mot som enten er offentlig oppnevnt eller som har informert politiet om at man har påtatt seg forsvareropdrag i saken.»

Bokstav a – «den som forfølgningen har vært rettet mot» – omfatter både *mistenkte og siktede*. Når *mistenkte er under 18 år*, skal også verge(ne) underrettes.⁷² Det samme gjelder dersom det er grunn til å anta at mistenkte er *utilregnelig* etter straffeloven § 20 annet til fjerde ledd og vedkommende har verge.⁷³

Plikten etter bokstav b til å underrette *fornærmede* gjelder bare der han eller hun «har inngitt anmeldelse». Underretning skal likevel gis også i tilfeller der politiet av eget tiltak har iverksatt etterforskning og fornærmede er gjort kjent med dette, for eksempel i forbindelse med avhør.

Dersom *fornærmede eller etterlatte er under 18 år*, skal verge(ne) som hovedregel underrettes.⁷⁴ Mindreårige som er fylt 15 år kan imidlertid i utgangspunktet selv utøve sine prosessuelle rettigheter, jf. straffeprosessloven § 93 g annet ledd. Når den mindreårige utøver sine rettigheter alene, har politiet og påtalemyndigheten som et utgangspunkt taushetsplikt også overfor verge(ne), og underretning til verge(ne) kan bare skje såfremt det har hjemmel i politiregisterloven med forskrifter.⁷⁵ Dersom den mindreårige er i en tilstand som beskrevet i vergemålsloven § 20, skal verge(ne) uansett underrettes.⁷⁶ Verge(ne) skal også underrettes dersom fornærmede eller etterlatte er *fratatt den rettslige handleevnen*.⁷⁷

Forsvarer og bistandsadvokat skal underrettes ved siden av mistenkte og fornærmede. Påtalemyndigheten kan i særlige tilfeller anmode forsvarer og bistandsadvokat om å sørge for underretning til mistenkte og fornærmede. Det må i slike tilfeller påses at påtalemyndigheten mottar tilbakemelding om tidspunktet for underretningen.

⁷² Straffeprosessloven § 83.

⁷³ Straffeprosessloven § 84.

⁷⁴ Straffeprosessloven § 93 g første ledd.

⁷⁵ Se riksadvokatens brev 18. desember 2024 (RA-2024-3248).

⁷⁶ Straffeprosessloven § 93 g annet ledd i.f.

⁷⁷ Straffeprosessloven § 93 g tredje ledd.

Underretningen skal *inneholde* opplysninger om

- avgjørelsen, herunder om grunnlaget for henleggelse,
- at vedtaket kan påklages til nærmeste overordnede påtalemyndighet,
- at eventuell klage skal settes frem for den påtalemyndighet som har truffet vedtaket, og
- at klagefristen er tre uker fra underretning om vedtaket kom frem til klageren.⁷⁸

Ved henleggelse av sak som omfattes av *voldserstatningsloven*, skal fornærmede i tillegg gis informasjon om retten til å søke om voldserstatning og om at slik søknad må fremmes innen ett år etter at henleggelsesbeslutningen er endelig.⁷⁹

Det skal *dokumenteres* at underretning er gitt, normalt ved at kopi av underretningen føres i saken.⁸⁰ Siden det er avgjørende for klagefristens utgangspunkt når underretning om påtalevedtaket kom frem til den klageberettigede, jf. punkt 3.3.3, skal underretning så vidt mulig skje på en slik måte at dette kan etterprøves.⁸¹ Ved ordinær postforsendelse må underretningen sendes umiddelbart etter at den er datert, og det bør være notoritet for at dette er gjort.

Underretning kan unnlates dersom den forfølgningen har vært rettet mot, ikke har vært siktet og det kan skade mulighetene for senere å oppklare saken at underretning gis. Det samme gjelder dersom underretning kan skade etterforskningen av andre saker fordi informasjon om saken eller om politiets metodebruk blir kjent.⁸² Beslutning om å unnlate underretning, skal nedtegnes.⁸³

3.3. Klage og omgjøring

3.3.1. Rettslig utgangspunkt

Regler om klage over påtalevedtak fremgår av straffeprosessloven § 59 a. Når det er inngitt en rettidig klage fra en klageberettiget, plikter overordnet påtalemyndighet å foreta en ny realitetsvurdering av saken. Også den instans som besluttet henleggelse, kan realitetsbehandle slik klage.

Uavhengig av reglene om klagerett, kan henleggelsesvedtak omgjøres i kraft av den alminnelige omgjøringsadgangen, jf. straffeprosessloven §§ 74 sjette ledd og 75 annet ledd. Etter disse reglene kan påtalemyndigheten i utgangspunktet omgjøre henleggelsesvedtak av

⁷⁸ Påtaleinstruksen § 17-2 første og annet ledd.

⁷⁹ Voldserstatningsloven § 7, se også riksadvokatens brev 22. desember 2022.

⁸⁰ Påtaleinstruksen § 17-3 første ledd annet punktum.

⁸¹ Jf. også riksadvokatens rundskriv nr. 4/2002 (RA-2002-4), punkt IV bokstav c.

⁸² Påtaleinstruksen § 17-2 tredje ledd.

⁸³ Påtaleinstruksen § 17-3 annet ledd.

eget tiltak, så lenge straffansvaret ikke er foreldet.⁸⁴ Også klage som ikke omfattes av klageretten etter § 59 a, kan behandles i kraft av den generelle omgjøringsadgangen.

Viktige begrensninger i omgjøringsadgangen – både ved klage og etter de generelle omgjøringsreglene – gjelder der saken er henlagt overfor en som har vært siktet. Dels gjelder i slike tilfeller frister for omgjøring, dels gjelder begrensninger med hensyn til hvilken instans som kan beslutte omgjøring.

Ettersom reglene om omgjøring etter klage og de alminnelige reglene om omgjøring henger nært sammen, gis i det følgende en samlet fremstilling. Dette rundskrivet samler og viderefører i hovedsak tidligere føringer.⁸⁵

3.3.2. Klagerett

Straffeprosessloven § 59 a første ledd gir klagerett over visse typer avgjørelser, herunder vedtak om «henleggelse», jf. første ledd nr. 1. Dette alternativet omfatter også beslutninger om ikke å iverksette etterforskning.⁸⁶ Videre er det forutsatt i forarbeidene at retten til å påklage henleggesvedtak også omfatter begrunnelsen, altså henleggesgrunnlaget.⁸⁷

Som nevnt i punkt 1.4, innebærer nedsubsumering innenfor samme straffbare forhold ikke henleggelse. Slike beslutninger er dermed ikke gjenstand for klagerett etter første ledd nr. 1, men kan etter omstendighetene påklages etter reglene om klage over positivt påtalevedtak, jf. § 59 a første ledd nr. 2–5. Dersom det ikke samtidig treffes positivt påtalevedtak, slik tilfellet for eksempel er når statsadvokaten beslutter ikke å iverksette forholdet etter en gitt bestemmelse, men overlater til politiet å avgjøre om det er grunnlag for å anvende en mildere bestemmelse, kan eventuell klage behandles i kraft av det alminnelige overordningsforhold.

Klageretten gjelder bare for personer nevnt i straffeprosessloven § 59 a annet ledd.

Alternativet «den som vedtaket retter seg mot», jf. annet ledd nr. 1, omfatter mistenkte og siktede, mens alternativet «andre med rettslig klageinteresse», jf. annet ledd nr. 2, først og fremst retter seg mot fornærmede og andre skadelidte ved den straffbare handlingen. Kravet om «rettslig klageinteresse» må antas å innebære at andre enn mistenkte og siktede ikke har klagerett vedrørende henleggesgrunnlaget.

Også organisasjoner av noe tyngde og som er engasjert på det området anmeldelsen gjelder, kan ha rettslig klageinteresse. Praksis etter tvisteloven § 1-4 er her relevant. Riksadvokaten legger ellers til grunn at uttrykket «rettslig klageinteresse» må forstås på samme måte som de tilsvarende vilkårene i forvaltningsloven § 28 og tvisteloven § 1-3 annet ledd.

⁸⁴ Keiserud m.fl., Straffeprosessloven, Kommentartutgave, Juridika, note 2 til § 74, ajourført 1. september 2024, med videre henvisninger. Tilsvarende Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 2 til § 74, ajourført 12. april 2024.

⁸⁵ Riksadvokaten har tidligere gitt direktiver og påminnelser om klage og omgjøring, blant annet i rundskriv nr. 2/1996 (RA-1996-2) og nr. 4/2002 (RA-2002-4) og i en rekke statsadvokatmøter, se særlig riksadvokatens oppsummering fra statsadvokatmøtene 2008–2014 (RA-2015-2-P) og 2021 (RA-2021-1505).

⁸⁶ Ot.prp. nr. 53 (1995–96) side 8 og merknadene til § 59 a, side 12.

⁸⁷ Op.cit.

Å være anmelder – uten å være fornærmet eller skadelidt – gir ikke i seg selv rettslig klageinteresse. Riksadvokaten har tidligere uttalt at begrunnede, seriøse klager fra anmeldere uten klagerett etter omstendighetene bør vurderes i kraft av det alminnelige overordningsforholdet.⁸⁸ Dette videreføres. Det samme gjelder begrunnede klager fra andre personer eller organisasjoner uten klagerett. Omgjøringsfristen i straffeprosessloven § 75 annet ledd må iakttas, se punkt 3.3.4.

3.3.3. Klagefrist

Klagefristen er tre uker fra det tidspunktet underretning om henleggelsen kom frem til klageren, jf. straffeprosessloven § 59 a tredje ledd. Klagefristen gjelder uavhengig av om noen har vært siktet i saken. Dersom underretningen skjer digitalt, løper fristen fra underretningen kommer til klagerens digitale postboks og melding om dette er sendt mottaker. Underrettes det ved vanlig postgang, må det ved fristberegningen tas hensyn til at forsendelsen kan ta noe tid. Se nærmere om underretning i punkt 3.2. Sendes underretning til både fornærmede og bistandsadvokaten, regnes fristen fra underretningen kom frem til fornærmede.

Har den klageberettigede ikke mottatt underretning, løper klagefristen fra «det tidspunkt vedkommende har fått eller burde skaffet seg kjennskap til vedtaket», jf. § 59 a tredje ledd annet punktum. Bestemmelsen kommer først og fremst til anvendelse der det er klare holdepunkter for at vedkommende var kjent med vedtaket. Riksadvokaten legger til grunn at den klageberettigede må være kjent med eller burde være kjent med at saken er henlagt – ikke bare at saken er påtaleavgjort – men det nærmere innholdet i vedtaket er det ikke påkrevd at vedkommende er eller burde være kjent med.⁸⁹

Etter straffeprosessloven § 59 a tredje ledd tredje punktum gjelder en absolutt klagefrist på tre måneder regnet fra tidspunktet for påtalevedtaket. Fristen har sin praktiske betydning når en klageberettiget verken har mottatt underretning eller på annen måte fått kjennskap til henleggesvedtaket og heller ikke burde ha skaffet seg slik kjennskap.

I enkelte tilfeller kan det være rimelig å realitetsbehandle en for sent fremsatt klage i kraft av det alminnelige overordningsforholdet, for eksempel i tilfeller der klager ikke kan lastes for fristoversittelsen.⁹⁰ Et annet eksempel kan være tilfeller der det etter en foreløpig vurdering kan se ut til at klagen vil kunne føre frem. Er det spørsmål om omgjøring overfor noen som har vært siktet i saken, må omgjøringsfristen i straffeprosessloven § 75 annet ledd iakttas, jf. neste punkt.

3.3.4. Omgjøringsfrist i saker der noen har vært siktet

Påtalemyndigheten må ha særskilt oppmerksomhet om frister for omgjøring der noen har vært siktet. Dersom klage inngis av en klageberettiget innenfor klagefristen, må en eventuell

⁸⁸ Riksadvokatens rundskriv nr. 2/1996 (RA-1996-2), punkt VI, 2.

⁸⁹ Jf. også Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 20 til § 59 a, ajourført 12. april 2024.

⁹⁰ I forvaltningssaker er dette lovbestemt, se forvaltningsloven § 31.

omgjøring av henleggelsesvedtaket skje innen tre måneder fra påtalemyndigheten mottok klagen, jf. straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd annet punktum.⁹¹ Er det ikke inngitt slik klage, må omgjøring skje innen tre måneder fra vedtakstidspunktet, jf. straffeprosessloven § 75 annet ledd første punktum. Det fremkommer av annet punktum at omgjøringsfristen også gjelder der vedtaket ikke er truffet av kompetent påtalemyndighet.⁹² Det samme må gjelde omgjøringsfristen i § 59 a.

Etter straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd annet punktum avbrytes omgjøringsfristen ved at underretning om omgjøringen sendes siktede.⁹³ Det er altså ikke tilstrekkelig at omgjøringsvedtaket er truffet. Det er imidlertid ikke et krav at meldingen har kommet frem. Riksadvokaten legger til grunn at fristen etter straffeprosessloven § 75 annet ledd avbrytes på samme måte. Påtalemyndigheten må sikre notoritet om at melding om omgjøring er sendt. Meldingen må opplyse om at henleggelsesvedtaket er omgjort. Det beror på en konkret vurdering om det skal gis ytterligere informasjon, for eksempel om hvilke etterforskningskritt som skal utføres.

Påtalemyndigheten kan ikke, med virkning for omgjøringsfristen, gi utsatt klagefrist eller fristoppreisning ved for sent innkommet klage. Ber en klageberettiget om utsatt frist, må vedkommende oppfordres til å inngi en rettidig, fristavbrytende klage, eventuelt med en kort frist for utfyllende merknader. Fristen for merknader må ikke settes lengre enn at saksforberedelse, oversendelse til klageinstansen og klagebehandling kan skje i god tid før omgjøringsfristens utløp.

Riksadvokaten legger til grunn at det ved klager over henleggelsesgrunnlaget fra en siktet kan besluttes omgjøring til gunst, uavhengig av omgjøringsfristen etter straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd og § 75 annet ledd. Gjelder klagen bare henleggelsesgrunnlaget, men klageinstansen unntaksvis vurderer å omgjøre selve henleggelsen, er det snakk om en omgjøring i kraft av det alminnelige overordningsforholdet, som eventuelt må skje innen utløpet av omgjøringsfristen i straffeprosessloven § 75 annet ledd.

3.3.5. Behandlingen ved den instans som traff det påklagede vedtaket

Det er svært viktig med gode rutiner for klagesaksbehandling for å sikre reell mulighet til realitetsvurdering i to instanser. Klagesaker skal behandles raskt og det må rettes særlig oppmerksomhet mot saker med omgjøringsfrist, se punkt 3.3.4.

Klager sendes til og forberedes av det nivået i påtalemyndigheten som henla saken. Inngis klagen bare til overordnet nivå, skal klagen som hovedregel ekspederes raskt til den instans

⁹¹ Påtaleinstruksen § 17-1 annet ledd bygger på en forutsetning om at klage skal fremsettes for den instans som har truffet avgjørelsen. Det er imidlertid ikke tvilsomt at omgjøringsfristen starter å løpe uavhengig av hvor klagen er inngitt, herunder uavhengig av om det er personell tilhørende påtalemyndigheten ved det aktuelle tjenestestedet.

⁹² Bestemmelsen har begrenset betydning etter at politiet i 2021 fikk kompetanse til å henlegge tilnærmet alle saker.

⁹³ Dersom siktede er mindreårig, skal også verger – på vanlig måte – underrettes, jf. straffeprosessloven § 83.

som traff den påklagede beslutningen, for forberedende behandling. Er klagen sendt både til det nivået som henla saken og til overordnet instans, skal saksforberedelsen påbegynnes uten oversendelse fra overordnet instans.

Det stilles ikke krav til klagens form eller innhold, og en klage kan også inngis muntlig.⁹⁴ Det må sikres notoritet om når klagen innkom. En muntlig klage må nedtegnes, fortrinnsvis i en rapport fra den som mottok klagen, og registreres i saken.

Mistenkte og siktede skal orienteres om klager, jf. straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd første punktum.⁹⁵ Den instans som forbereder klagesaken har ansvaret for at slik melding sendes. Også eventuell forsvarer bør orienteres om at klage har innkommet.

En klage som ikke er fremsatt av en klageberettiget eller som er fremsatt for sent, skal avvises av den instans som traff det påklagede vedtaket, uten oversendelse til klageinstansen. Gjelder klagen henleggelse overfor noen som har vært siktet og det kan være tvilsomt om vilkårene for avvisning foreligger, skal klagen i stedet uten opphold ekspederes til klageinstansen. Avvises klagen må klager underrettes om dette og om adgangen til å påklage avvisningsvedtaket.

Den instans som traff henleggelsesbeslutningen kan selv beslutte omgjøring, dersom ingen har vært siktet. Overfor en som har vært siktet, gjelder det samme når det foreligger rettidig klage fra en klageberettiget, dvs. klage etter § 59 a.⁹⁶ Det er imidlertid bare overordnet påtalemyndighet som har kompetanse til å beslutte omgjøring overfor en siktet etter straffeprosessloven § 75 annet ledd. Omgjøring til positiv påtaleavgjørelse (dvs. tiltale eller annet positivt påtalevedtak) forutsetter nødvendig påtalekompetanse, se riksadvokatens rundskriv nr. 2/2022 (RA-2022-2).

Dersom klagen ikke avvises eller realitetsbehandles ved omgjøring som nevnt i foregående avsnitt, ekspederes saken til klageinstansen, med slike merknader som klagen gir grunn til. Ved oversendelsen skal det opplyses om klagen er rettidig og bemerkes dersom det er tvil om klager har klagerett. En eventuell omgjøringsfrist må markeres tydelig. Det må påses at fristberegningen er riktig. Ved oversendelse nært opp til omgjøringsfristen, bør klageinstansen varsles om saksoversendelsen og fristen per e-post eller på annen hensiktsmessig måte. Ved klage til statsadvokaten over politiets kapasitetshenleggelse, skal oversendelsen inneholde en nærmere redegjørelse fra politidistriktets ledelse om hvorfor saken er henlagt.

3.3.6. Klageinstansens behandling av klagen

Klageinstansen skal foreta en selvstendig vurdering av om klagen skal avvises eller tas til realitetsbehandling. Dersom klager ikke har klagerett eller klagen er fremsatt for sent, kan

⁹⁴ HR-2007-1473-A.

⁹⁵ Manglende underretning har imidlertid ingen prosessuelle virkninger, jf. Ot.prp. nr. 66 (2001–2002), merknadene til § 59 a, side 131.

⁹⁶ Jf. Referat fra statsadvokاتمøtet 2021 (RA-2021-1505), punkt 8.

klageinstansen velge å ta klagen til behandling i kraft av det alminnelige overordningsforholdet, så lenge eventuell omgjøringsfrist etter § 75 annet ledd ikke er utløpt.

Klageinstansen skal begrunne sitt vedtak i tråd med vanlig praksis.⁹⁷ Det må fremgå at klagerens sentrale anførsler er vurdert, men de nærmere kravene til begrunnelsen vil variere ut fra omstendighetene i den enkelte sak.⁹⁸ Klageinstansen kan i sin begrunnelse vise til beslutningen eller innstillingen fra underordnet nivå, i den utstrekning denne er dekkende også for klageinstansens vurdering. For øvrig gjelder det som er sagt ovenfor i punkt 1.5 om formalisering og begrunnelse av henleggelsesvedtak, tilsvarende.

Omgjøring kan være foranlediget av et behov for å opplyse saken ytterligere, før det treffes endelig avgjørelse. Klageinstansen bør i slike tilfeller klargjøre om det er nivået under som skal treffe nytt påtalevedtak, eller om saken skal returneres til klageinstansen for avgjørelse. Dersom dette ikke er presisert, skal saken returneres klageinstansen etter endt etterforsking, normalt med en begrunnet tilrådning.

Melding om at henleggelsesbeslutning er omgjort må sendes siktede innen omgjøringsfristen, jf. punkt 3.3.4. Også personer som bare har hatt status som mistenkt skal orienteres om omgjøring, selv om det ikke er knyttet noen rettsvirkning til en slik melding. Normalt skal også forsvarer og klager underrettes.

Dersom klageinstansen behandler saken på nytt etter omgjøring, vil klageinstansens nye avgjørelse være «klageinstansens vedtak i klagesak», som ikke kan påklages, jf. punkt 3.3.7. Typisk gjelder dette der statsadvokaten først har omgjort politiets henleggelsesbeslutning, med ordre om ytterligere etterforsking, og deretter selv henlegger saken når etterforskningen er ferdigstilt. Ved underretning om statsadvokatens vedtak må det i slike tilfeller påses at det ikke gis misvisende informasjon om klagerett.

3.3.7. Tredjeinstansklager

Klageinstansens vedtak i klagesaken kan ikke påklages, jf. straffeprosessloven § 59 a siste ledd, og klager over slike vedtak («tredjeinstansklager») skal derfor som hovedregel avvises.

Som nevnt i punkt 3.3.6 siste avsnitt treffer statsadvokaten vedtak som klageinstans også ved ny behandling etter omgjøring av politiets beslutning om henleggelse. Følgelig skal klage over statsadvokatens beslutning om henleggelse i slike tilfeller behandles som tredjeinstansklage og som hovedregel avvises.

Statsadvokatens avvisningsvedtak er gjenstand for selvstendig klagerett, og dette skal klageren orienteres om. Riksadvokatens prøving av klager over avvisningsvedtak vil normalt begrense seg til en vurdering av om det var formelt korrekt å avvise klagen. I noen tilfeller vil det være grunn til å behandle tredjeinstansklager i kraft av det alminnelige

⁹⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 63 og 487.

⁹⁸ Se blant annet Sivilombudets uttalelse 18. november 2019 (SOM-2019-1191).

overordningsforholdet. Riksadvokaten har hittil ført en restriktiv praksis med hensyn til å ta slike klager til behandling. Dette har blant annet sammenheng med struktur, saksbehandlingsskapasitet og arbeidsdeling mellom de ulike nivåene i påtalemyndigheten. Denne praksisen videreføres.

3.4. Gjenopptakelse av forfølgningen mv.

3.4.1. Videre etterforskning av henlagt sak

At en sak er henlagt, er ikke i seg selv til hinder for at det foretas ytterligere etterforskning av forholdet. Dette gjelder også etterforskning rettet mot en som tidligere har vært siktet i saken. Tematikken er nærmere omtalt i riksadvokatens brev 27. oktober 2016 (RA-2016-1689), der det fremgår at politiet har kompetanse til å iverksette etterforskning også i saker som er henlagt av overordnet nivå.⁹⁹ Videre fremgår det at riksadvokaten er av den oppfatning at det også kan iverksettes etterforskingsskritt som involverer domstolen (rettslig etterforskning).¹⁰⁰

At det foretas (ytterligere) etterforskning innebærer ikke at henleggelsen er omgjort, og dersom etterforskningen ikke gir grunnlag for positiv påtaleavgjørelse, skal saken ikke henlegges på nytt.¹⁰¹ I stedet skal det treffes beslutning om at det ikke er grunnlag for å gjenoppta forfølgningen.¹⁰² Beslutningen treffes av påtalemyndigheten i politiet, med mindre avgjørelsen om å foreta ytterligere etterforskning ble truffet av overordnet nivå eller saken ellers gir grunn til å forelegge spørsmålet for overordnet påtalemyndighet.¹⁰³ Beslutning om ikke å gjenoppta forfølgningen, er ikke gjenstand for klagerett, og det må påses at det ikke gis misvisende informasjon i så måte.

3.4.2. Gjenopptakelse av forfølgning etter straffeprosessloven § 74 første ledd

Overfor en som har vært siktet gjelder viktige begrensninger i omgjøringsadgangen, herunder frister for omgjøring, jf. punktene 3.3.1 og 3.3.4. Straffeprosessloven § 74 første ledd åpner imidlertid for at forfølgningen kan gjenopptas – i form av tiltale eller annen positiv påtaleavgjørelse – dersom det blir «oppdaget bevis av vekt». Bestemmelsen er omhandlet i ovennevnte brev fra 2016, og det vises til dette blant annet hva gjelder vilkårene for gjenopptakelse av forfølgning, kompetanse til å treffe positiv påtaleavgjørelse og underretning om avgjørelsen.

Paragraf 74 første ledd gjelder henleggelser «etter bevisets stilling». Dette omfatter alle henleggelser som er begrunnet med mangel på bevis for subjektive eller objektive vilkår for straff, uavhengig av hvilken henleggelseskode som er benyttet. Formentlig er det også uten betydning om saken er henlagt under henvisning til alternativet «rettslige grunner», jf. § 62 a

⁹⁹ Med «politiet» forstås i denne sammenheng påtalemyndigheten i politiet, jf. straffeprosessloven § 225 første ledd første punktum.

¹⁰⁰ En annen sak er at det i forholdsmessighetsvurderingen må hensyntas at saken er henlagt, se nærmere i nevnte brev fra 2016 med videre henvisninger.

¹⁰¹ Motsatt Keiserud m.fl., Straffeprosessloven, Kommentartutgave, Juridika, note 3 til § 74, ajourført 1. september 2024.

¹⁰² I den tilsvarende setningen i brevet fra 2016, siste avsnitt, står det ved en inkurie «etterforskingen».

¹⁰³ Sml. riksadvokatens rundskriv nr. 2/2022 (RA-2022-2), punkt 7 om foreleggelsesplikt.

annet ledd. Også i slike tilfeller må det antas at forfølgningen kan tas opp på ny dersom det senere oppdages bevis av vekt med betydning for skyldspørsmålet.¹⁰⁴ I juridisk teori er det videre antatt at bestemmelsen åpner for omgjøring «der saken er henlagt fordi påtalemyndigheten mente at det ikke var hensiktsmessig å påtale forholdet, og det senere kommer frem opplysninger om handlingen som gjør at påtalemyndigheten mener at forholdet bør påtales».¹⁰⁵ Riksadvokaten deler denne oppfatningen. Et eksempel er henleggelse etter straffeprosessloven § 62 a tredje ledd bokstav a eller b, der det i ettertid fremkommer opplysninger om faktiske forhold som viser at saken er mer alvorlig enn det som ble lagt til grunn da den ble henlagt.

Det understrekes at det ved innstilling til overordnet nivå, skal fremgå at saken er henlagt og at det er spørsmål om gjenopptakelse av forfølgningen etter § 74. I saker som bringes inn for domstolen ved tiltalebeslutning, har retten en selvstendig plikt til å vurdere om det foreligger nye bevis av vekt.¹⁰⁶ Også retten må derfor informeres om at saken tidligere har vært henlagt, og at det er snakk om gjenopptakelse av forfølgning etter § 74.

3.5. Andre rettsvirkninger

Henleggelse kan ha rettsvirkninger utover det som er omtalt over, herunder medføre

- at retten etter omstendighetene skal avsi frifinnelsesdom, i tilfeller der forfølgningen frafalles etter at hovedforhandling er begynt, jf. straffeprosessloven § 73,
- begrensinger i adgangen til utlevering eller overlevering til strafforfølgning eller fullbyrdelse av dom i en annen stat, jf. utleveringsloven § 8 nr. 2 og arrestordreloven § 8 første ledd bokstav g,
- fakultativt grunnlag for avslag på anmodning fra fremmed stat om rettslig bistand, jf. utleveringsloven § 23 a nr. 3 bokstav b, og
- at beslag som er tatt i saken, faller bort, jf. straffeprosessloven § 213 annet ledd.

Om sistnevnte bestemmelse – straffeprosessloven § 213 om opphør av beslag – og adgangen til å opprettholde beslag ved henleggelse, vises det til riksadvokatens brev 26. juni 2024 om realbevis i straffesaker (RA-2024-1515), punkt 3.2.

4. OFFENTLIGGJØRING AV HENLEGGELSESBESLUTNINGER

Adgangen for påtalemyndigheten til å offentliggjøre påtalevedtak og andre taushetsbelagte opplysninger fra straffesak etter eget initiativ, er regulert i politiregisterloven § 34 og politiregisterforskriften § 9-8. Etter § 34 nr. 1 kan opplysninger offentliggjøres blant annet «for å gi saklig og nøktern informasjon om hendelser av allmenn interesse». Opplysningene

¹⁰⁴ Keiserud m.fl., Straffeprosessloven, Kommentartutgave, Juridika, note 3 til § 74, ajourført 1. september 2024, med videre henvisninger.

¹⁰⁵ Op.cit. Se også Frøberg m.fl., Straffeprosessloven, Karnovs lovkommentar, note 2 til § 74, ajourført 12. april 2024 om det tilsvarende spørsmål ved henleggelse på grunn av manglende allmenne hensyn (tidligere straffeprosessloven § 62 a annet ledd).

¹⁰⁶ Se forutsetningsvis HR-2013-727-U og HR-2022-421-U. Dersom det ikke foreligger nye bevis av vekt, skal saken avvises.

skal gis i en «refererende og nøktern form». Navn og andre opplysninger som lett kan røpe identiteten til personer som er vernet av taushetsplikten skal sladdes, med mindre vilkårene for offentliggjøring av slike opplysninger, jf. forskriften § 9-8 annet ledd, er oppfylt. Meddelelse om henleggelse «bør ikke utleveres før den eller de anmeldte eller mistenkte har fått underretning om avgjørelsen», jf. forskriften § 9-8 første og femte ledd. For øvrig vises det til riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3), punkt 4.9, med videre henvisninger.

5. IKRAFTTREDELSE MV.

5.1. Endringer i tidligere rundskriv fra riksadvokaten

Ved ikrafttreddelsen av dette rundskrivet gjøres følgende endringer i tidligere rundskriv fra riksadvokaten:

- rundskriv nr. 3/1988 (RA-1988-3) oppheves
- rundskriv nr. 2/1996 (RA-1996-2) og nr. 4/2002 (RA-2002-4) erstattes av herværende rundskriv, for så vidt gjelder vedtak om henleggelse
- rundskriv nr. 3/2006 (RA-2006-3) punkt VII endres som angitt i vedlegg II
- rundskriv nr. 2/2015 (RA-2015-2) punkt VIII, 1 oppheves
- rundskriv nr. 3/2016 (RA-2016-3) oppheves
- rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3) punkt 4.1.3 endres som angitt vedlegg II

5.2. Ikrafttredelse

Rundskrivet trer i kraft 1. januar 2026.

Jørn Sigurd Maurud

Esben Kyhring
førstestatsadvokat

VEDLEGG I

Oversikt over henleggelseskodene mv.

Kode	Henleggelsesgrunn	Saks-nivå	Person-nivå	Rettslig grunnlag	Henvisinger til punkter i rundskrivet
010	Henlagt fordi forholdet ikke er straffbart	X		Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.4
014	Henlagt uten etterforskning på grunn av manglende opplysninger om gjerningsperson	X		Strpl. § 224 første ledd	2.2.3
015	Henlagt fordi forholdet uansett er foreldet	X		Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.5
017	Henlagt på grunn av mangel på bevis, herunder manglende opplysninger om gjerningsperson	X		Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.3
022	Henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforskning	X		Strpl. § 224 første ledd	2.2.2
025	Henlagt på grunn av manglende saksbehandlingsskapasitet	X		Strpl. § 62 a tredje ledd bokstav b	2.4.3
028	Henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist	X		Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.3
038	Henlagt fordi antatt gjerningsperson er død	X		Strl. § 100 første ledd	2.3.8
039	Henlagt av andre rettslige grunner	X		Koden dekker flere rettslige grunnlag	2.3.12
173	Henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse	X		Strpl. § 62 a tredje ledd	2.4.2
050	Henlagt fordi forholdet ikke er straffbart		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.4
051	Henlagt fordi mistenkte var under 15 år på handlingstidspunktet		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.6
058	Henlagt på grunn av bevisets stilling		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.3
059	Henlagt på grunn av straffrihet som følge av retorsjon/provokasjon		X	Strl. § 271 annet ledd	2.3.10
060	Henlagt på grunn av straffbortfall som følge av jevnbyrdighet i alder og utvikling		X	Strl. § 308	2.3.9

061	Henlagt av andre rettslige grunner		X	Koden dekker flere rettslige grunnlag	2.3.12
064	Henlagt på grunn av mistenktes død		X	Strl. § 100 første ledd	2.3.8
065	Henlagt på grunn av antatt utilregnelighet, jf. straffeloven § 20 annet ledd		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.7
067	Henlagt fordi forholdet uansett er foreldet		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.5
078	Henlagt på grunn av manglende saksbehandlingsskapasitet		X	Strpl. § 62 a tredje ledd bokstav b	2.4.3
103	Henlagt fordi intet straffbart forhold anses bevist		X	Strpl. § 62 a annet ledd	2.3.3
106	Henlagt fordi det ikke er rimelig grunn til å iverksette etterforskning		X	Strpl. § 224 første ledd	2.2.2
172	Henlagt og overført vedkommende forvaltningsorgan		X	Strpl. § 71 c	2.4.5
174	Henlagt fordi forfølgning ikke er i det offentliges interesse		X	Strpl. § 62 a tredje ledd	2.4.2
200	Henlagt fordi foretaksstraff uansett ikke anses hensiktsmessig		X	Strl. § 27, jf. § 28	2.3.11

VEDLEGG II

Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2006 (RA-2006-3) punkt VII endres slik:

Annet avsnitt skal lyde:

Kommer sjefen for Spesialenheten til at etterforskningsmaterialet ikke gir grunnlag for strafferettslig reaksjon, herunder rettighetstap etter straffeloven § 29, skal saken henlegges, *jf. nærmere riksadvokatens rundskriv nr. 2/2025 om henleggelse av straffesaker.*

Tredje og fjerde avsnitt oppheves.

Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3) punkt 4.1.3 endres slik:

Annet til og med fjerde avsnitt erstattes av følgende: *Henleggelse av straffesaker er nærmere regulert i riksadvokatens rundskriv 2/2025.*